

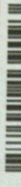
pilotaren ehun urteko historia Baionako Euskal Museoan

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01709

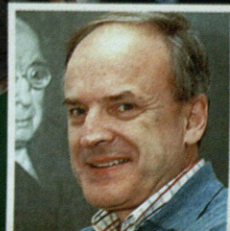
MAHAINGURUA: Jonan Fernandez • Joseba Arregi • Beltza

AJURIA ENETIK LIZARRARA

Andres Iñigo

"Oztopo nagusia Vascuencearen legea da"

1+1 = hamaika

KORRIKA

zu eta ni
euskaraz

badator
badator

Martxoaren
19tik 28ra
Iruñea-Donostia

Laguntzailea:

korrika

Argazkiak: «Euskaldunon Egunkaria»
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ «Ajuria Enetik Lizarrara»
mahaingurua: Jonan Fernandez,
Joseba Arregi eta Beltza 9

■ Ehun urteko pilotaren historia
Baionako Euskal Museoan 20

■ A. Iñigo: «Oztopo
nagusia Vascuenceren
legea da» 26

■ Nemesio Etxaniz:
euskal kulturaren
erreferente 33

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta 4

Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Mahaingurua: «Ajuria Enetik Lizarrara».

Xabier Letona 9

EKONOMIA

Langabeziaren aurkako kongresua, mamirik gabea.

Daniel Udalaiz 16

EUSKARA

Euskalkiak eta batuaren arteko zubia zutitu nahi.

Daniel Martirena 18

GIZARTEA

Ehun urteko pilota, Firmin Arramendyren

begietatik. Onintza Irureta 20

Eredu erdaldunak haurrak euskaldunduko ote ditu?

Nagore Irazustabarrena 24

Elkarrizketa: Andres Iñigo.

Erlantz Urtasun 26

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 30

Nemesio Etxaniz: integrismo katolikoan hasi

euskaltzale sutsuan buka. Iker Estala 33

Zuberoan euskararen «Sü Azia» piztu nahian.

Eriz Zapiain 36

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 38

Agenda 41

Irrati-Telebista. Beñat Doxandabaratz 42

Bizia 45

Ihesi 46

Denborapasak 48

IRITZIAK

Politika: Xabi Larralde 8

Kultura: Jojo Bidart 32

Azkena: Joxemari Iturralde 50

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

kutxa

fundazioa
fundación

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Oñintza Iureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3.
ezkerra. 31011 Iruñea.

Tel.: 948 17 59 87.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.

Ipar Euskal Herria...717 libera.

Espainia...15.000 pezeta.

Beste atzerriak...19.300 pezeta.

Airez...30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

Hizkuntza arrotzen irakaskuntza eta euskara- ren normalizazioa (eta II)

Alabainan, euskaldunaren kolkoan ere, eta ez gara hain bakanak Hizkuntza Eskoletan, sortzen dira kakanahaste linguistikoak (zenbat baina!). Irakasleari gaztelaniatiko moldeen eraginez berbetan behin eta berriro entzunda, hizkuntza arrotzean, ni neu bere zuzenketaren ondoren euskarakada dela konturatu naizena atera zaidanean, irakasle euskara gabekoak txundituta begiratu, eta zera galdetu dit: «Baina, baina, nondik atera duzu hori?».

Hurrengoan ixilik egon behar, nabarmendu barik, bururatutakoak nondik arraio datozen ezin asmatutik.

Bestalde, gu ça va de soi, espainiarrak gara eta konparatzen dira Errusiako kultura ohiturak eta 'Espainiakoak'. Asimilatu behar harko lukete batzuek 'Espainia' horretan sentiberatasun eta nortasun anitzak daudela eta 'hizkera sexista' dagoen lez, eta berau ekiditen ikasi behar dugun moduan, badagoela 'hizkera nazionalista', etnozentrikoa, edo dena delakoa.

Euskaraz ere bizitzea hautatu dugunok badaukagu eskubidea euskaldunongatik jasotako zergez ere finantziatzen diren Hizkuntza Eskola Ofizialetan gure lekua izateko behar den moduan, eta ez barnean bilduta, euskaldun lege ditugun bizikerak esplizitatu gabe (eta horrexegatik galtzaille), jarraitu beharrean, ohi den moduan.

Inguruko gizarte diglosiko honetako eguneroko bizitzan, era duinean elebidun irauteko, geure ahaleginak eta bi egin be-

harrean gaude. Beharlekua da hein batean, bai, baina berdenporan hizkuntza berriak jasotzeko abantaila zaigunez gero —muntako hizkuntzalariek horrela aitortzen dute eta UNESCOk hortik ekitea gomendatzen du— ahal delarik ez diezagutela uka 'nacionalismo de campanario' baten izenean, eta parka.

Hizkuntza eskoletan ere talde euskaldunak sortu beharko lirateke, baina legeak ez du orain artekoan hori horrela ulertu.

AITOR ORTIZ DE PINEDO
BILBO (BIZKAIA)

Xebastian Lizasoren elkarriketaz

Barka Irakurle, barka Xebastian nere nobatokeria nahiz ta sinesten zailagoa den gezurra baino egia lehen bertsoa ez zuen bota hamabost urtekin ia bost urterekin eman bait zion Mugartegiri saria ez nuen jarri oso ondo baina asmatu nuen erdia

ESTITXU EIZAGIRRE

Hiruko Txikian

EUSKAL HERRI UBELA

Bere buruaz konforme ez nonbait, eta horrek eragindako zoroaldian bizi omen da edozeri erasoka. Eta inguratzen duena bera baino azkarragoa denez, bere buruari kalte eginez omen dabil etengabe egoskor. Eta gaixoak bere burua hondatzen ari omen du, bere ubeldurek salatzen duten bezala. Hala diote behintzat hortaz eta edozertaz omen dakitenek. Adituek. Merez jantzitako andere zabala... Horrela aurkezten zuen Iñaki Eizmendik, Joxeba Irazuk egin poesia musikatu eta kantu bilakatu zue-nean. Hogeita bosten bat urte joan zaizkigu eta Euskal Herria orduan bezain

ubeldua ikusten dut. Modak erabaki eta estandarizatutako neurriz kanpokoak, ez onartua, anorexia nahi dute diseinatzaillek, internacional pasarella politikoa, ez berezia. Plakiak jota. Besteak bezalakoa. Eta ezin du. Eta ezin dute euren neurritara ekarri, hortarako asmatu erregimenek ez baitute helburua erabat lortu, nahiz eta mediatikoki besterik entzun. Izan ere, frantzes eta espainol konstituzioak Euskal Herriarentzat eta hogeita hamasei taila Monserrat Caballetentzat, pareko astakeriak ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

EURO-USTELKERIA

Ustelkeriak botere eta diru egitura oro eragin ohi du. Zenbat eta botere eta diru kontzentrazio handiago, orduan eta ustelkeria gehiago. Horregatik, gaur, Eurolandia Euro-ustelkeria ere bada. Urteak dira Europako Batzordean eroskeria eta iruzur kasuak gertatzen direla. Europako hiriburuan dabilen presio talde andanak, lobbyek —duela bi aste honen inguruko txostena argitaratu genuen— beren istorioak kontatu ahal dituzte. Inoiz ez zen, ordea, batzordekide bat publikoki ustelkeria kasu batean nahastua izan. Orain txosten batek faboritismo edo iruzur kasuak salatu ditu, eta kide guztien dimisioa eragin du. Baina ez gaituzten engaina. Gertatua, Bruselaren bihotzean kokatutako ustelkeri izeber baten tontor txiki bat baino ez da. Eta nekez zuzenduko da egoera Batzordearen zerbitzuen kontrola Batzorde bereko erakunde batek —Iruzuraren Aurkako Borroka-ren Unitatea— egiten badu. Hau da, kontrolatzaileak bere burua kontrolatzen du. Era honetan nekez bazter daitezke erantzukizuna dutenak. Eurolandiak interes asko dauzka, bere zikinkeria guztia azaleratu ez dadin eta... dena kudeaketa txar moduan gera dadin.

◆ DANIEL UDALAITZ

LIZARRA-GARAZI SOZIALIZATUZ

EKITALDI publikoa egin zuten igandean Lizarra-Garaziko sinatzaileek Donostian. Datozen asteetan egingo dituzte Iruñean, Bilbon, Gasteizen eta Baionan. Euskal gizartean eta Europan ere akordioa zabaltzeko asmoa agertu dute eta logotipoa ere ezagutzera eman dute. Azkenik, egoitza bat ere zabaltu dute Donostiako Salamanka Pasealekuko 14. zenbakian eta Olatz Alberdi hautatu da Akordioaren kudeaketa lanak aurrera eramateko.

KALE BORROKAREKIN BUELTAKA

IRAGAN astean Javier Balzak, Eusko Jaurilaritzako Barne Kontseilariak, PP eta PSE-EEren erasoaldi parlamentarioari egin behar izan zion aurre kale borroka zela eta. Balzak ihes egitea lortu zuen, baina azken agerraldia izango ez dela jakitun izanik. Madrilgo Gobernuaren geldikortasun eta erasoaldiari kale borrokarekin erantzuten jarraitzen dute batzuek «Euskal Herriaren defentsarako eskubidea» argudiatuz. Ekaineko hauteskundeetara begira egoera hau mantenduko den ala ez da, besteak beste, galdera ikurretakoa. Terrorismoaren Euskal Herriko Biktimen Kolektiboak, bestalde, hilaren 27rako bilkura bat deitu du kale borrokak eragindutakoei elkartasuna adierazteko.

■ PSEren egoitzak Erreterian izandako erasoak.

ALBERTO ELOSEGI

JARRAI-REN 20. URTEURRENA

MAIATZAREN 6an beteko dira Jarrai erakundeak sortu zela 20 urte eta urteurrena ospatzeko abian dira jada jarraizaleak. Portugalete eta Areetan ekin zioten ibilaldiari eta, Euskal Herri osoa zeharkatu ondoren, datorren larunbat honetan iritsiko dira Iruñera. Apirilaren 1ean berriz ibilaldi erraldoi bati ekingo diote, Donibane-Loizunaren hasiko da eta 4.000 inguru lagun bildu nahi dituzte martxarako. Apirilaren 3an Intxaurrondoko Guardia Zibilararen aurrean kontzentrazioa egingo dute eta 3an amaiera emango diote Donostiako Belodromoan egingo den jaialdiarekin.

ETXEKO LANEN AITZAKIAN

•EZZKER BATUAREN ekimenez, Eusko Legebiltzarrek etxeko lan ez ordainduen balorazioa egin dezan agindu zion Emakunderi. Lan mota

B A H E A

● Fernando Buesa sozialistak «Jarrai desagitea eta Amnistiaren Aldeko Batzordeen aurka jardutea» eskatu zion Javier Balzari Gasteizko Legebiltzarrean, «horrek segurtasuna ekarriko lukeelako» ● Xabier Arzalluz HBren egoitzan egindako miaketari buruz: «bake prozesua interesatzen ez zaien aldetik dator jardura hau» ● HBren egoitzaren miaketa Guardia Zibilarari emandako txeki zuzia izan da», zioen Iñigo Iruin abokatuak ● Felix Ormazabal, Arabako Diputatu Nagusia: «Bakea egonkortzen bada, euskal nazionalistak eta espainiar nazionalistak egongo diren eztabaia

E T R O A

JAZARPENA

Larriak diren egoeretara ohitu ginen iazko udaberri eta udan, KASekoak ziren pertsonen atxilotarekin, «Egin» en itxieraren inguruko operazioarekin eta, besteak beste, AEKren kriminalizatzeko saioekin. Su-eteneko sei hilabeteren ondoren, iragan asteko HBko egoitzen miaketek egoera haietaraino eraman gaituzte berriro, Jaurilaritza sostengatzen duen alderdi bat legez kanpo balego moduan jokatzuz. Dagoeneko informazio ugari dute Espainiako segurtasun indarrek eta epaileek —beste kontu bat da zelakoa— eta beraiei interesatzen zaien neurrian erabiltzen ari direla dirudi. Eta, antza, kapitulu gehiago ere etorriko da.

modutan, akordio honez gain, legealdian zehar sail bakoitzak dituen proiektuekiko akordio zehatzak gauzatu beharko dira eta horietarako ez da samurra akordiorik aurrikustea; beraz, unean uneko negoziazioekin konpondu beharko dira.

■ Ibarretxe lehendakariaren agerraldia.

■ Maite Ubiria.

IZPIAK

Maite Ubiria «Gara» egunkariko kazetaria atxilotu zuen Guardia Zibilak iragan astean, antza Mikel Egibarren atxilotetari josisia. Aste honetarako, bestalde, eta Pepe Reiren auziarekin lotuta, bere ikerketa taldeko kideek Garzonen aurrean deklaratu beharko dute «kolaborazio» salaketapean. Agi denez, Garzonek berean darrai, beste kontu bat da zergatik orain.

Lola Eguren eta Juan Jose Lizarbe azaleko tirabiretan ari dira berriro, Lizarbek Egureni Nafarroako Legebiltzarrerako zerrendaren bigarren postua eskaini ondoren. Eguren, bigarren postuaz gain, Lizarberen zuzendaritzaren moldera egindako zerrenda aldatu gura du eta horrek azkenean, apika bigarren posturik gabe ere utz dezake, Lizarbek argi adierazi baitio ezinbestekoa ez dela.

■ Lola Eguren.

hau gizarte segurantzaren kontuan har dadin urrats gisa hartu izan da. Gai honekiko PP, PSE-EE eta IU-EBren arteko kontsentsua kritikatu zuten EAJ, EA eta EHk. Proposamenarekin ados agertu arren, alderdi estatualisten jarrera kritikatu zuten, beren ustez Espainiako Legebiltzarrean gehiengoa izanik, horrelako ekimen bat zuzenean jarri baitzekete indarrean. Proposamena, oster, Jaurilaritzak oraindik eskumenik ez duen alorrean egiten da.

EH-REN SOSTENGUA

EH-tik adierazi denez, Aste Santua baino lehen hitzartu daiteke Jaurilaritza sostengatzeko akordio orokorra. Formula zein izango den airean da oraindik, Ibarretxe lehendakariak EHk kale borroka gaitzetsi edo harekiko bere errefuxapena agertu arte ez dela sinatuko iragarri baitzuen iragan astean egindako agerraldi berezian. Edozein

eman ahal izango da agian, eta hori ez da frentismoa izango, bi proiektu desberdin baizik»

● Kurduen gaiak burukomina sortzen jarraitzen du Madrilen, Roman de Miguel Barne

Ministerioko bigarrenaren berbek adierazten duten moduan: «Gasteizko Ganbara kurduak uztea, zuzenki ala zeharka egindako terrorismoaren apologiaren oihartzun kutxa litzateke».

● «Egoera guztiek daukate bere muga eta Madrilek EAEn esku hartu beharko luke, Konstituzioko 155. artikulua (Konstituzioaren betebeharrak betetzen ez direnerako eta Senatuak gehiago osoz onartua) indarrean jarritz», zioen Manuel Fragak

Europar batu gaitezen!

Aberri Eguna-kari Abertzaleen Batasunak dei bat luzatu die beste alderdi abertzaleei: EAJ, EA, EH eta ABk zerrenda bateratua osatzea datozen europar hauteskundeetan, Euskal Herri osoa Europa mailan ordezkatzua izateko gisan. Proposamen hori, Euskal Herriari begira bainan baita ere Europar batasunaren eraikuntza prozesuari begira aztertu behar da.

Lerro hauek idazten dituztan orduan ez da oraindik ezagutu proposamen horren inguruko erreakziorik. Bainan nik bi motatako erreakzioak goitatzten ditut. Abertzale zintzo eta 'xumee'k, edo alderdi abertzaleen 'oinarri' militanteak proposamena begi onez ikusiko dutela uste dut. Haatik, funtzio 'inportanteak' betetzen dituzten kargudun abertzale batzuen artean, proposamen folklorista, utopista bezala baloratua izanen dela aurreikusten dut. Agian tronpatzen naiz, bainan aparatu haundien aldetik, Iparraldeko 'anai tikiari', begirune osoz bainan betiko argudioak erabiliz erantzunen zaiola beldur dut: «ez da posible, idei pollita bainan goizegi da agian ondoko aldian...». Ez da posible, goizegi da... Ez da posible? Estatua espāñoleko beste Herri zapalduetako abertzaleekin batera zerrenda bat osatzea posible delarik (katalanekin edo galiziarrekin adibidez), nolaz ote ez litzateke posible etxeko abertzaleen artean hori egitea? Goizegi da? Goizegi da adibidez EH eta EAJ hautes zerrenda berean abiatzeko? Erran zahar batek dio: «norat joan jakiteko, nundik jin jakin behar»; eta dudarik gabe, gauzak ongi aztertzeke perspektiba historiko batean jarri behar direla.

ARRAPOSTUAK ez dira oraindik eroriak, bainan nere iduriko ABren proposamenari ezetza borobil batez erantzutea, heldutasun politiko eskasaren marka litzateke. Abertzaleen arteko batasunaren aspektuaz aparte, ABren proposamenaren bigarren dimentsioa da lurraldetasuna; zazpi probintziak Europar ordezkatuak izan daitezen baita helburua. Asmoa sinplea da ulertzeko, bainan gauzak beren lekuan berriz kokatzea merexi du halere. Eta hor argi izan nahi dut: Euskal Autonomi Elkartek, gure Herriaren biztanlegoaren gehiengo bat biltzen duenez Euskal Herria ordezkatzeko duela erraitea ezin onartuzko da. Argumentu demografiko hori lanjeros bezain faltsua da. Gauzak ezin dira termino kantitatiboetan pausatu. Nola estimatu adibidez, Xiberuko kantuaeren aportazioa euskal kantugintzan?

Horretaz gain, ohar gaitezen lurraldetasunak gaurko egoera politikoan baduela garrantzi haundiko dimentsio estrategiko bat aberztaleentzat. Bake eta subiranotasunaren bidean eman beharreko

urratsak, soilik Estatu espāñola eta Hegoaldeari begira zehaztetu itzela litzateke. Frantsesek Europa eta nazioarte mailan duten pisu politikoa eta ekonomikoarekin nahi balute, ikaragarriko rola betetzen ahal lukete balizko bake prozesu batean. Bainan alderantziz ere: frantsesek bake prozesu edo/ta edozein motako ekimenen blokatzeko ahalmena dute. Eta iduri luke momentuko, bigarren jarrera hori nagusituko dela, Chevènement-en adierazpenek euskal departamenduaren inguruan, eta Pariseko atxilotetek genekiena konfiguratu digutelarik: 'euskal arazoan' espāñol eta frantses gobernamenduen arteko kolaborazioa erabatekoa da sail polizialean nola politikoan. Horren funtsezko arrazoina da, espāñol eta frantses estatuek euskaldunen adozein gisako afirmazio politikoren aitzinean beldur ber-bera dutela. Hori da, Euskal Departamenduaz hitzegitean Chevènement-ek Europaren 'balkanizazioa' aipatzeak adierazten diguna.

Xabi Larralde
Abertzaleen Batasuneko bozeramalea

*"Arrapostuak ez dira oraindik
eroriak, bainan nere iduriko
ABren proposamenari ezetza
borobil batez erantzutea,
heldutasun politiko eskasaren
marka litzateke"*

CHEVÈNEMENT-EN adierazpenek erakusten digute bestalde, 'gure arazoa' europar batasunaren eraikuntza prozesuaren kontestuan kokatu behar dela. Prozesu horrek noraeza eta kontraesan andana eragiten ditu. Hainbestetaraino nun, prozesu horren norabidea baldintzatu diten hainbat oinarriko ezaugarri kolokan jarriak diren gaur. Maastricht eta Dublineko hazkunde eta egonkortasun paktoa gidatzen dituen paradigma neo-liberala bera zalantzan jarria da. James Wolfensohn batek adibidez —Banku Mundialeko lehendakaria: FMiren politikak kritikatu, aitortzen du egoera soziala kriterio finantzarioak bezain inportantea dela ekonomia-erantzut. Europaren kasuan nola nahi da, Europa soziala aintzina eraman, defizitak barne produktu gortaren % 3rat mugatuak direlarik, eta diru politikaren helburu bakarra prezioen egonkortasuna delarik (hori da sozial-demokraten galdera nagusia)? Halaber, printzipio monetarista berrienak gidatzen dituen Europar banketxea noiz arte uzten ahalko da be-

re-ber ibiltzen, parean egiazko europar gobernu ekonomikorik eratu gabe? Bestalde, iragan astean ezagutu diren iruzur arazoez Komisioarekin, agerian uzten dute, nahi ala ez Europako instituzioen ibilmolde anti-demokratiko hori aldatu beharko dutela. Europa politikoa martxan dugu. Eta martxa horrek Europa federala edo konfederalaren arteko eztabaidari sekulako indarra emaiten dio. Kontestu hortan, Euskal Herriaren subiranotasunaren erdiesteko bidean urrats erabakigarriak pausa ditzakegu, Herrien Europaren opzioa defendituz. Bainan abertzaleek Europa mailan eraginkorki eragin nahi badute, datozen hauteskundeetan baturik abia daitezen ezinbestekoa da ●

■ Ezkerretik eskuinera: Jonan Fernandez, Joseba Arregi eta Emilio Lopez Adan, 'Beltza'.

Hamaika urte dela sinatu zen Ajuria Eneko Ituna eta, ofizialki ez bada ere, hila da egun. Lizarra-Garaziko akordioaren garaian bizi gara. Batetik besterako bidez jarduteko bildu ditugu Joseba Arregi jeltzalea, Elkarriko Jonan Fernandez eta Emilio Lopez Adan 'Beltza', idazlea. Mahaingurua hilaren hasieran Parisen hasitako atxiloketa uholdearen aurrekoa da.

AJURIA ENEKO GOTORLEKUTIK LIZARRA-GARAZIKO LUBAKIRA

Ajuria Eneko Ituna Aljerren ETak eta PSOEn gobernuak izan zituzten negoziaketen atarian sinatu zen. Sakonduko al zenukete Itunaren sorrera arrazoietan?

JONAN FERNANDEZ. Nik Ardan-zari entzuna diot Ituna Aljerreko elkarrizketak bazetoztela eta horregatik sortu zela. Beste batzuk beste bertsio bat ematen dute. Nire ikuspuntutik, sorreraren arrazoa eta testuinguruak bere garrantzia izango du

baina lekuko zuzenagoa izan behar da ondo aztertzeko nondik eta nola sortu zen.

JOSEBA ARREGI. Agian garrantzia izan dezake zergatik sortu zen jakiteak eta historikoki bakoitzak zer intentzio zeukan edo ez zeukan, baina horrelakoekin, askotan gertatzen den bezala, geroak gertatzen direnak bihurtzen dira hasieran ez ziren arrazoi ere. Bakea eta euskal gizartearen etorkizuna biak lotuta daude baina, bestetik, bi gauza desberdinak dira eta ez da argitzen bakoitzak une bakoitzean zer nahi

duen, edo bakea edo bakea lortzearekin bat euskal gizarteari buruzko zerbait nahi delako... Itunaren historia hori da, barruko tira-bira hori, gauzak ez argitzea eta bahituta edukitzea. Bakea bideratu ahal izateko sortu zen eta, neurri batean, fruitua eman du gizartearen mobilizazio bati bide eman diolako. Azkenean, barne tira-bira horiek eraman dute amaitzera eta itotzera.

EMILIO LOPEZ ADAN, 'BELTZA'. Ni Arregiren bidetik joango naiz baina ondorioak alderantzizkoak aterako ditut. Itun

honek erakusten du gatazkak bat baino gehiago direla. Batetik Euskal Herriaren kontzeptoa dago, hau da, espainiarrak garen ala ez; horrez gain, arazo soziala ere hor da, transnazionalak beren bideak, helburuak martxan dituzte eta arazo hau gure gizartean botere politikoaren arazoaren inguruan zentratzen da; eta gaur egun boterea lortzeko lege nagusia sistema demokratikoa da. Hor diskurtso nagusia 'demokratak eta biolentoak' zen. Demokratak hauteskundeetan nagusi ateratzen zirenak ziren. Demokraziaren kontzeptu nahiko murrizta zegoen, hots, «gehiengoa dugunok badugu eskubidea gurea jende guztiari errespetarazteko».

Hemen bada ETaren inguruan dagoen minoria garrantzitsua, eta jende honi Ajuria Eneko Ituneko diskurtsoan ez zaio lekurik uzten. Sektore hori damuarazi eta menperatu behar zen, eta orduan utziko zitzaion leku bat egonkortasun demokratikoan. Horrez gain, ETaren inguruko jendeek oraindik sinesten zuten apurketa iraultzailearen ondorioz botere politikoa aldatzen ahal zela.

■ **Ezker abertzaleak esan izan da enfrentamendua euskaldunen arteko gatazka gisa agertaraztea izan dela haren helburu nagusia.**

J.A. Ajuria Eneko testua irakurrita ez dut uste hori inondik inora esan daitekeenik. Itunak gauza bikoitza dio eta biak elkarrekin lotuta daude: batetik, Estatuarekin arazo bat badagoela esaten da, eta hori oraindik ez dela behar bezala sendatu. Baina arazo horrek barrura begira bere isla ere baduela esaten da, Euskal Herrian bertan badagoela arazo bat bere izaera definitzerakoan.

E.L.A. ETaren inguruan izan den diskurtsoa, hau da, gatazka Euskal Herria eta Estatuaren artekoa dela, faltsua da. Hori badago, dudarik gabe, baina gero Euskal Herriko gizartean ispilatzen da gatazka hori. Hemen diren indar antiabertzaleek hazkurria bilatu dute Ajuria Eneko Itunean baina arazoa ez da propagandazkoa, egiturazkoa baizik, eta noizbait irtenbidea eman beharko zaio.

J. F. Lehen esan dut ikuspegi desberdinak daudela Ajuria Eneko Itunaren sorreraz, baina agian ona da azpimarratzea memoria desberdinak ere badirela. Horrez gain, ez

dago balorazio absoluturik eta Ajuria Eneko Itunak izan ditzake gauza positiboak eta negatiboak. Une honetan, ezker abertzaleak gatazka edo bake prozesuaren testuingurua hemen bakarrik kokatzen da, euskaldunen arteko arazoa balitz bezala. El-

“Europar gaude eta ez dirudi Madrildik Division Brunete bidaltzeko ausardiarik izango dutenik”

BELTZA

karrin jende askorekin egotea egokitu zaiagu, eta ikusi dugu Ajuria Eneko Mahaiak, 'Gesto'k edo EGIk berak ere, zeregin bat izan dutela irtenbide bat ematen gizartearen zati handi baten haserreari; eta hori, nola-hala, modu ordenatu batean egin da. Horrez gain, orain interesgarria da Ajuria Eneko Mahaiaren idazki batzuk irakurtzea, literalitateari begiratuta behintzat oso auseratik zirelako. PPK, PSOEek eta beste ba-

Fernandez ez dago ados aukera hau, bake prozesu gabe, subiranotasun prozesua bihurtzearekin

tzuk horiek sinatu zituztela pentsatzea benetan interesgarria da. Alde negatiboa, ezker abertzalearen isolamendua bultzatzeko itun moduan garatu dela, ekimen politiko positiborako gaitasunik agertu gabe.

E.L.A. Nik ez diot ezer positiborik ikusten.

■ **Eta negatiborik?**

E.L.A. Jonanek aipatu du ondorioa: isolamendua. Euskal Herriko populazioaren

zati bat menderatzeko eta damuarazteko izan zen eta horrek ondorio latzak ekartzen ditu. Horrek enfrentamendua areagotu du —ezker abertzaleak ere ez du egin enfrentamendua apaltzeko, alderantziz— eta bestetik, bidea eman dio ikusi dugun erasoaldi espainolistari. Erasoaldiaren ikaragarria izan da abertzaleen isolamendua. Beraz, bi ondorio izan ditu: isolamenduaren politika eta nazionalismoaren arbuizaketa.

J.A. Ez nago horrekin ados. Ajuria Eneko Itunaren asmoa ez zelako hori izan, menperatzea eta

isolatzearena, gutxienez denentzat. Beste gauza bat da, Jonanek esan duen bezala, praktikan batzuek horrela erabili nahi izana. Ez dut uste gero abertzaleen isolamendua aurka eman den eraso hori zuzenean lotu daitekeenik kausalitate bidez Ajuria Eneko Itunarekin. Gizartean zegoen haserre bati bidea eman zion eta gizartea bera biolentziaren aurrean behar bezala kontzientiarazteko balio izan zuen. Alderdi txar bezala zera jarriko nuke, batzuek —PPk— batez ere— akordio hori bahitu egin zutela, bakearen atzean beste zerbaitekin ikusi nahi zutelako, beste zerbaitekin hori ukatu nahian, bakea lortzeko bideak ukatu zituztela.

J.F. Nik beti eduki dut Itun honekiko oso ikuspegi kritikoa. Dena den, sufrimenduaren sozializazioaren garaian, ikusi izan ditut hemengo gazte batzuk makilekin institutura joateko prest kale borroka eta abarreko erantzutera; haserre hori bideratu zen, beraz. Heldu da dena beltz edo txuri ez begiratzeko unea.

E.L.A. Nire ikusmoldearekin jarraituko dut. Boterearen gaia zentrala da honetan. Ajuria Eneko Ituna horrelakoa zelako edo bahitu egin zutelako edo gero sortzaile batzuek nahi ez zituzten ondorioak eman dituelako —ez dut hori dudatan jartzen—, PPK pentsatu zuen sozialisten laguntzarekin EAE beren eskuetan har zezaketela. Alderdi jeltzalea konturatu da hori posible dela, konturatu da botere politikoa eskuetan atxikitzeko Ajuria Eneko Ituna ez zela bidea, hortik PPK irabaziko zuela bidea, berriz Euskal Herriko nortasuna eta eskubide historikoetan oinarritzea zela eta, batez ere, biolentziaren arazoari irtenbide

■ Itunak 1991n onartu egin zuen Euskal Herria eta Espainiaren arteko gatazka bat zegoela.

■ Ezkerrean 1988ko Ajuria Eneko Ituneko bilera bat, eta eskuinean 1998an Donibane-Garazin Lizarra-Garaziko akordioaren bilera bat.

ren bat emanez gero tanto eder bat esku-ratuko zuela. ETak, bestalde, EAJrekin Itun bat erdiesteko su-etena egitea onartu du. Etorri zaigu Lizarrako itun nazionalista eta gauzak aldatu egin dira, EAJk buelta eman dio egoerari.

■ Bereizi al daitezke faseak, une garrantzitsuak...

J.A. Hamar urte hauetan gertatu den gauzarik garrantzitsuenetakoa, eta horretan Beltzarekin ados nago, zera izan da: batez ere PPren aldetik bahiketa hori gertatu dela ikusiaz, EAJk ikusi du Ajuria Eneko garapenetik ez zegoela biderik herri honentzako behar den bakea finkatzeko eta, beraz, beste zerbaite bilatu beharra zegoela bakearen bidean urrats garrantzitsu bat emateko. Kontzientzi hartze hori eta hortaz jabetzea izan da hamar urte hauetan gertatutako gauzarik inportanteena: «Ajuria Eneak berea eman du, hemendik ez dago bakegintzan pauso bat aurrera ematerik eta beste zerbaite saiatu behar da». Bestetik, ezker abertzalea eta ETaren munduan beste antzeko egoera bat eman da eta une batean bata besteari heltzeko modua ikusi da.

J.F. Azken laupabost urteetan Ituna zalantzan jarri izan da, barrutik zein kanpotik. Gutxi gorabehera 94-95a arte, ezker abertzaleaz aparte Ituna ez da zalantzan jartzen. Baina hortik aurrera zalantzak datoz, nortasun eza dago —zertarako gaude?...—, PPren beto eskubidearekin dena blokeatzen zen... Ez dut gauzak etxeratzeko asmorik baina duela lau urteko Carltoneko Bake Konferen-

tziaren argazkiak —EAJ, EA, EB-IU, HB eta UA— beste gauza batzuen beharra is-pilatzen du. Sinbolikoki hori une garrantzitsua izan zen. Horrez gain, Blancorena eta Ardanzen proposamenaren inguru-koa ere une bereziak izan ziren.

E.L.A. Blancorenak argi eta garbi erakutsi zion ezker abertzaleari hausturako

■ Arregiren ustez, Itunaren historia barruko tira-bira hori da, gauzak ez argitzea eta bahituta edukitzea

bide iraultzailetik ez zela irabazterik. Ardanzen proposamenari dagokionez, argi dago hemen hegemonia arazo bat dagoela, eta nagusigoa non zen mahaigaineratu zenean PPK laster esan zuen «gu gara nagusi». Dagoen lekutik eginga dagoelako —boteretik— eta botereari eusteko, hemen EAJk egin du apusturik gogorrena. Horrez gain, ETarena ere ez da txantxetako, era-

kunde militar batek bere buruaz beste egitea erabakitzen duenean, hori erabaki handia da. Espainolistak ez dira gai izan antzekorik egiteko. Baina EAJk eta ezker abertzaleak ez dute hori guztia egin bake-rako, eta hemen berriz azaltzen da boterea-ren auzia. Bakerako ez zen Lizarrako akordiorik behar. Bakea nahi bada, eta

errealista izanik, bata eman behar du besteak ere eman dezan. Beraz, halako negoziaketa tekniko bat izan beharko zen, presoak alde ba-tetik eta bestetik armak. Horrelako kolore gabeko akordio bat eginez gero, posible da PP, PSOE eta besteak ere hor sartzea.

Baina Lizarran aipatu dena ez da hori, Lizarrako akordioa Euskal Herrian, edo behintzat hiru probintzietan, abertzaleei nagusigoa emateko egin da. Hori bide politikoa da, botereari lotuta dago, baina pre-soen eta exiliatuen egoera ez da Lizarrako akordiotik zuzenean etorriko.

J.A. Ados nago Beltzarekin eta oso garrantzitsua da norbaitek hori horren argi esatea, oso gutxitan entzuten baita horrelakorik. Gauza horiek horren garbi esatea izan zen Ajuria Eneko Itunaren arazoa, eta une honetan Lizarrako itunarena ere izan daiteke. Ez dakit nire alderdiak hori horrela esango lukeen, ez dut uste. Azkenean, zertarako izan behar dute itun hauek eta zein dira eman beharreko pausoak? Bakea lortzeko ala hegemonia eta boterea lortzeko? Hor dago une honetan oso gako garrantzitsua. Gauza bat gertatzen da hemen, Beltzak egiten duen interpreta-

■ Joseba Arregik ez du uste Ajuria Eneko Ituneko guztien helburua ezker abertzalea isolatzea zenik.

■ Barne tentsio artean biziraun duen Ituna

Duela hamaika urte pasatxo sortu zen Ajuria Eneko Ituna, 1988ko urtarrilaren 12an, Jose Antonio Ardanza lehendakariaren gidaritzapean eta Aljerreko negoziazioen bezperan. Jose Antonio Ardanza bera, Txiki Benegas (PSE), Xabier Arzalluz (EAJ), Inaxio Oliveri (EA), Kepa Aulestia (EE) eta Julen Gimón (AP) izan ziren bilera haren protagonista nagusiak. Harrezkero arte eta iso artean jardun du Itunak.

ETA eta ezker abertzale osoaren aurrean eraman beharreko bidea zehazteko orduak bilduta pasatzen zuen batean eta hurrengoan erlojuak di-da irensten zuen tramiteko bilera. Hamalau bilera egin zituen bere lehenbiziko bost urteetan: 88an, adibidez, 5 bilera eta 90ean bat bera ere ez. Edozein modutan ere, «Euskadi normaltzeko eta pakeratzeko hitzarmena» funtsezko erreferentzia izan da azken 11 urte hauotan. Ezker abertzaleak bere zeregina eta izaera gutxietsi zuen hasieran baina berehala konturatu zen, kontraesanak kontraesan, haren indarrak bapo baldintzatzen zuela bere jarduna.

Euskal gizartea ETArek biolentziaren aurrera ateratzea lortu zuen Ajuria Eneko Itunak eta batzuetan, abagunearen arabera, HB politikoki bazterreratzea ere bai. Gernikako Estatutuan sakontzea eta bide elkarriketatuaren erreferentzia ere egiten ditu bere idazki askotan baina PPK eta PSOEek samur antzutu dute lur sail hori.

Eremu horietan aurrera egiten ez zela eta EAK arazo ugari izan du Itunean eta 92ko urtarrilean, esaterako, Ituna utzi zuen. 91ko bilera batean, lehenbiziz Itunaren bizitzan, Itunak Espainia eta Euskal Herriaren arteko gatazka onartzea lortu zuen EAK.

92an Irurtzun-Andoain autobidearen inguruan lortutako Leizarango akordioak egoera larrian jarri zuen Ituna. 1993an bergizarteratzearen inguruko eztabaida hasi eta 95era arte PPK gai honen inguruan izandako jarrerak —«terroristek bere osotasunean bete behar dute kartzela zigorra»— Ituna berriz jarri zuen kinka larrian. 93an jada EAJk honako hausnarketa egiten zuen: «ziklo bat

amaitu da eta etorkizunari buru hausnarketa beharrezkoa da». 9. Ardanzak honakoa zioen: «Itunak sun erreferentzia izateari utzi dio» salatzen zuenez, PPK helburu elektelistekin erabiltzen zuen borroka arrorista. Ajuria Eneko Mahaiak orain garrantzia izango zuen 97ko uztarte, baina jadanik hil hotsak gero ozenagoak ziren. Xabier Arzalluzek zioen 96an: «Gaurko egunean oso garrantziteke Ajuria Enekoa moduko baldakordioa sinatzea».

1997ko uztaillean, ETAK Miguel Blanco PPKo zinegotzia bahitu ondoren, goia jo zuen PPren Ajuria Eneko Itunaren moldeak. Alderdi estatuten nazionalismoaren aurkako erabakiaren ondoren, EAJk aspaldi besotatu zuen lana atera zuen Ardanza lehendakariaren eskutik. Ardanzak 1998ko txoan aurkeztu zuen bere txostena baina PPK eta PSE-EEK atzera bota zuten. Ajuria Eneko Mahaiaren azken bilera zen hura. Irailean etorriko ziren Leizorako Akordioa eta ETArek su-etena

zioaren arabera, Lizarrako abertzaleen hegemonia lortzeko apustuaren aurrean PPK eta PSOEek ez dutela beste inolako proiektu artikulaturik Euskal Herrian; edo ez dute asmatzen, ez dute nahi, edo ez zaie interesatzen, ez dakit, baina ez dago. Hauek uste dute Lizarrakoa abertzaleen nagusigoa besteei inposatzeko tresna dela, eta hortik dator une honetako egoera.

E.L.A. Bitxia da ikustea botere politikoaren auziak nola funtzionatzen duen garai desberdinetan. Ajuria Eneko garaian nagusia erabat nagusi: «gu gehien goa, guk gobernatzen dugu». Orain PP eta PSOE minoria dira. Demokrazian ezin daiteke gobernatu gutxiengoaren interesak kontuan hartu gabe eta gutxiengoei sozialki edo politikoki dagokien lekua eman gabe, nahiz eta gobernuan ez izan.

Ni poztan naiz PPK eta PSOEek azkenean ulertu dutela zer den demokrazia, nahiz eta demokrazia formala izan. Noiz konturatu dira? Minorian geratu direnean. Hegemonia bateragarria izan daiteke demokrazia formalarekin eta gutxiengoei begirunearekin. Alde horretatik, oso ondo irudi-

tzen zait abertzaleak lotzea noizbait nagusi izan daitezen.

J.F. Ez nago ados gauza batzuekin. Batetik, ez dut uste Lizarra-Garaziko akordioa abertzaleen artekoa bakarrik denik. Merezimenduak banatzerakoan IU-EB azpimarratuko nuke, tentsio askorekin, kontraesan eta zailtasun askorekin zubi lan interesgarria egiten ari delako. Ez nago ados aukera hau zuzenean subiranotasun prozesu bat bihurtzearekin, lehenago bake prozesua burutu gabe. Eta zer da bake pro-

■ **“EAJk ikusi du Ajuria Eneko garapenetik ez zegoela herri honentzako bake biderik finkatzerik”**

JOSEBA ARREGI

zesu bat? Batetik biolentzia desagertaraztea eta, bestetik, hemen dauden tradizio politiko guztien arteko oinarritzeko akordio bat izatea. Zer akordio mota? Oinarritzakoa eta joko arauak finkatuko dituen. Bakea ez da bakarrik negoziazio tekniko bat, bakea biolentzia eza da batetik, baina bestetik

badago baita ere bake juridikoaren eta bake politikoa... Azken 30 urteetan tentsioa eta politika nahastuta bizi ditugu orain beste fase batera ari gara politikan, dirudienez, inoiz gehiago ez nahastuko. Dena den, ez dut uste hori hau abertzaleen nagusigorako behar denik.

J.A. Beltzak esandakoetatik jarraitu dut. Abertzaleen hegemonia bilatzen zirela zilegi iruditzen zait eta hori denak koki egin daiteke, eta minoriak erabakia daitezke. Hori aukeratu eta ezin uka daiteke. Baina, euskal gizartea eratzeko demokratiko bakarra? Bihuratu garai korapilotsu hau erabakirik al da euskal gizarteak zuzenean bere burua indaratu auzerarik onena?

E.L.A. Ajuria Eneko azken bilera tan, Ermuko izpiritua zela eta, hori eman izan zen. Nazionalismoa dena ziren etsai gisa agertzen zen, eta gero tean alternatiba demokrata eta biolentzia artekoa bazen, gero demokratikoa eta nazionalisten artekoa bihurtu dute. Gaur

dirudienez, PP eta PSOEn bidea hemen-dik doa eta gatazkak beste itxura bat har-tzen du. Jonan, zuk «betirako bakea» edo horrelako zerbait aipatu duzu. Oso dudatan jartzen dut hori, ETA eta Estatuaren arteko gatazka odoltsuari inoiz bukaera ematen badiogu oso bake partziala izango delako. Nire kapera txikian askok esaten dute Lizarra-Garaziko ituna biolentzia iraultzailaren gaitzes-pen orokorraren hasiera dela; ez-ker abertzaleak boterearen ingu-ruan EAJrekin benetan egonkortasun poli-tiko berri bat lortzen badu inoiz, han era-kutsiko duela bakarrik nazionalista dela, ez duela borroka sozialerako gaitasunik eta errepresioaren bermea izango dela. Hau da nire ezker muturreko kapera txikian lagun batzuk esaten didatena.

■ Goardia Zibila eta Ertzaintza Donostiako HBko egoitzaren aurrean.

Baina hori ez da gaur egungo arazo zentrala. Arazo zentrala da, kultura demo-kratiko baten barnean Euskal Herria ga-ratzea, kontuan harturik gure gizartearen barnean populazio eta joera desberdinak daudela. Irtenbidea boterearen auziarekin

■ Beltzaren ustez, isolamenduaren politika eta nazionalismoaren arbuia izan dira itunaren ondorioak

lotua dago, Estatu boterearekin, baina ir-tenbide horrek ez luke sobera atzeratu be-har presoen eta errefuxiatuen arazoaren konponbidea. Eta Lizarrako ituna, nahiz eta hor daudenek hori nahi duten, ez da horretarako egina. Espainolistek, ordea, ez dute ez bata ez bestea nahi.

J.F. Nik ez dut hitz egin betirako ba-keaz, ez baitut horretan sinesten. Gatazka bat daukan gizarte batez ari naiz, ez naiz beste gizarte bat imaginatzen ari. Akordio uniformizatzaile batean ere ez dut sinesten, ez baita esistitzen, baina konprometitu be-har dugu joko arau batzuek ados-tera. Biolentziaz gain, bake ezaren adierazlerik garbiena oinarritzko joko arau berberekin ez aritzea da. Bakearen paketea hori ez badago, subiranotasuna eta bakea nahas-teko arriskua dago eta beste gauza batzuk ere bai. Eguntan ez da posible alderdi guztiak hartuko dituen mahaia eratzea, baina horra jo behar dugu oinarritzko arauak finkatzeko. Horrek esan nahi du orain dagoenak ez duela balio? Ez, horrek esan nahi du ea dagoena nola hobetzen du-gun, denok joko arau berberekin aritzeko.

J.A. Ahaztu behar dugu norberak de-siatzen duen egoera hura demokratikoki bakarria bailitzan hartzea.

■ **Hegemonia borroka bat dagoela aipa-tzen da. Une honetako blokeoa gaindi-tzeko zer egin daiteke?**

J.A. Herri honetan, identitateari dagokio-nez, modu desberdinetara pentsatzen duen jendea dago. Batzuek esan dezakete, «hobe da hegemonia borroka hori desblokeatu eta gauza batzuetan elkar hartu eta gauza be-riak egiten saiatzea». Eta beste batzuek, oster, «bada, joka dezagun gatazka hau demokratikoki»; azkenean demokrazia ez da gatazka bat bideratu edo desblokeatze-ko, jasateko modu bat besterik baizik.

E.L.A. Desio nuke protagonistek laster zerbait bilatzea, batez ere amnistiaren ara-zoa bideratzeko, nahiz eta handik edo he-mendik lumaren bat edo beste galdu. Behin bakerako bidea helduta amnistia merezi dute eta hori diegu zor lehenbailehen. Bai-

BILINTX

MEGADENDA

IGANDE ETA JAIEGUNETAN ZABALIK

Fermin kalbeton, 21 • Tel.: 42 00 80 / 42 02 24 • Faxe: 42 23 63 • 20003 DONOSTIA
 Fermin kalbeton, 30 • Tel: 42 26 96 • 20003 DONOSTIA
 Republica Argentina, 4 • Tel: 62 68 17 • Faxe: 62 68 17 • 20300 IRUN
 Arostegieta, z/g. • Tel: 67 35 33 • Faxe: 67 35 00 • 20400 TOLOSA
 Ibargarai, 12 • Tel: 76 40 50 • Faxe: 76 40 50 • 20570 BERGARA

na ez dakit zer pisu izango duten beste era bateko kontsiderazioneek auzi honetan, Madril en etsyia behar baitute; bestetik, ez dakit presoek euren nola sentitzen duten beren askatasuna eta bide politikoa berriaren arteko harremana.

J.F. Nik ere desio berbera edukiko nuke, gure gizartea eta egoera alde guztietatik humanizatzea. Hainbeste urte gatazkan bizitzea eta arazoak klonifikatuta geratzea ez da ona gizartearentzat. Akordioaren esperientzia bateratu behar dugu eta gutxieneko joko arauak finkatu behar dira. Euskal Stormont bat behar dugu. Kontsentsuaren mahaiaren bila abiatzea da orain egin dezakegun ekarpenik baliotsuena.

■ **Joko arauak aipatzen dituzu behin eta berri. Zehaztu daitezke?**

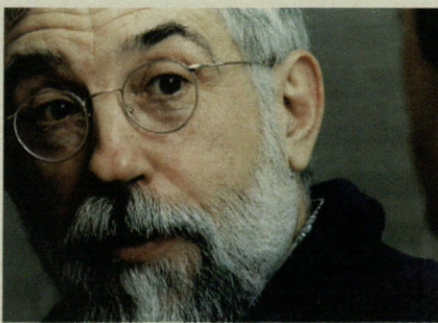
J. F. Ezker abertzaleak zer esaten du? Hemen ez dagoela baldintzarik helburu demokratiko bat lortzeko, hau da, independentzia. Ez dut esan nahi arrazoiak duenik, baina esaten du, eta seguruenik arrazoiaren zati bat izango du. Aztertu dezagun gaurko joko arauen eskema eta kontrastatu dezagun ideia horrekin.

E.L.A. Nik ez dut uste herri baten independentzia helburu demokratikoa denik, herri baten independentzia beste errealtate batean dago. Autodeterminazio eskubidea herri bati aitortzen zaio, nazio bati, baina nazio dela baiezteko ez da bide demokratikorik, indar harreman kontua da. Behin herri honek nolabaiteko frogak egiten dituenean, orduan bide demokratikoak datoz, erreferendumak eta abarrekoak. Oraingo harremanetan, European, gatazkak bideratzeko harremana demokrazia formalarena da. Iraultzak porrot egin du, besterik ez daukagu, beraz demokrazia formalada geratzen zaiguna.

J. A. Azken bolada honetan nire baitan buelta asko ematen ari naiz ideia honi. European denok gaitoz tradizio batetik, estatu nazionaletik, eta demokrazia estatu nazional bezala gauzatu da. Demokrazia estatuarekin nahasten dugu, estatua nazioarekin, estatu bat nazio bat. Horretan gauzatzen da demokrazia eta, azkenean, horrek guztiak egiten du nire identitatea, nire identitatea demokrazian bizi den estatu nazional honekin osatzen baita. Ez dezagun gure izaera lotu bakar-bakarrik joku arau horiekin, estatuarekin eta demokraziaren funtzionamendurekin. Utzi dezagun hor tarte bat, joku arauak errespetatuz, norberak bere izaera hementik, handik eta bestetik hartutako osagaie-

■ «Esparruaren galdera sujetuarena da, ez dago esparrurik sujeturik gabe».

■ «PPk eta PSOEk minorian geratzean ulertu dute demokrazia zer den».

kin definitzeko.

■ **Euskal erabaki esparrua aterako dugu mahai gainera. Zein da aipatzen duzuen joko arauen esparrua?**

J. A. Galderak berak eramaten gaitu berriro lehen Beltzak esan duenera, hau da, esparrua izango da gizarteak erabakitzen duena. Gehiengo zabalez abertzaleek erabakitzen badute euskal esparrua bakarrik izatea, horrela izango da. Baina orain hemen batzuek esparru bakarrekoak sentitzen dute beren burua, eta beste batzuek esparru bat eta

■ **“Desio nuke amnistiaren arazoa ahalik eta lasterren konpontzea”**

BELTZA

bestea aldi berean sentitzen dute.

E.L.A. Abertzaleak eta besteak, biok ematen diogu interpretazio nazionalista demokraziari. Niretzako esparruak Euskal Herria izan behar du eta joku arauak, nonbait, Konstituzioak definitzen ditu eta Konstituzioa Europako sisteman dago. Orain demokraziaren frogak da, protagonista guztiei gaitasuna ematea konstituzioaren aldaketa indar sozialek nahi duten bidetik egiteko. Eta Konstituzioa Euskal Herrian gehiengoak nahi duen bidetik aldatzeko oztipoak jartzen bazaizkigu inoiz, hor joku demokratikoa hausten ari da. Gakoa, beraz,

Konstituzioaren aldaketa edo erreforma dago, ez nago ziur nola, hori eztabaida teknikoa da eta. Gaitasun hori aitortu behar zaio gizarteari eta guk frogatu behar duguna den praktika bereziarekin —eta ez bakarrik hauteskundeetan— euskaldunak gaitasunarekin. Indar harremanen kontua da.

J.F. Mitoak egiteko sekulako erraztasuna dugu eta Euskal erabaki esparruarekin ere mito bat egin da. Eztabaida, beraz, honakoa litzateke: zein esparru eta zein edukirekin. Baina desmitifikaziora joko nuke, hori ez baita subiranotasun osoa, hori ez da esistitzen. Herria eraikitzeke funtsezkoa da gizarte zibilaren integrazioa eta horregatik, guretzat, gaitasun hori buruz jarduterakoan argudio berbera erabili daitezke. Nafarroan edo Gipuzkoan, gehiengoak proportzioak erabat desberdinak dira eta joku arauak ezin dira hegemoniatik planteatu, kontsentsutik baizik.

■ **Denbora aurrera doa eta, beraz, azken txanda bat bakoitzarentzat, konklusio gisa.**

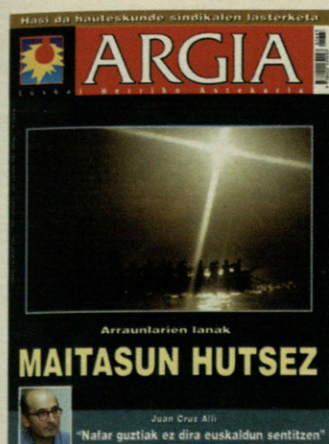
J.A. Esparruaren galdera sujetuaren galdera da, ez dago esparrurik sujeturik gabe; sujetua da eraiki beharrekoa eta baretarako alternatiba desberdinak egon ditezke. Demokraziak ez du esaten sujetuak honelakoak edo bestelakoak izan behar duten, identitatea ez da sekula normatiboa. Zirkunstantziek baldintza dezakete baina ez dute behartzen inor halakoa edo holakoa izaten; identitatea norberak egiten duen aukera bat da. Saiatu daiteke, beraz, Euskal Herrian sujetu euskaldun ‘subiranoa’ eraikitzen, hori zilegi da. Eta zilegi da baita er

sujetu berri bat eraiki nahi izatea, bietatik hartuko duena eta identitate berri bat garatu nahi duena, eta kasu bakoitzean esparrua desberdina izango da. Behin sujetu hori eraikitzen gero, bere esparrua bilatuko da eta horretarako bide demokratikoak egon beharko dute.

E.L.A. Oro har orain bizi dugun munduak baikor izateko unea da. Euskal gizarteak bada gatazkarik baina, zorionez, Euskal Herria ez da inoiz izan, Irlandan bezala, komunitateen arteko gatazkarik. Euskal Herria badira sujetu independente baten sortzeko baldintzak bide demokratikoen bidez. Bestetik, European gaude eta ez dugu Madrildik Division Brunete bidalizko ausardiarik izango dutenik. Orduan, nonbait, onartu beharko dute hemen erabakiko dena ●

◆ **XABIER LETONA**

Astero Euskaraz Bizitzeko

KONPROMISOAREN KOLOREAK DITUGU

(Ezagutzen gaituzu?)

ARGIA jaso nahi dut astero

HARPIDETZA SARIAK (BEZa barne): Hego Euskal Herria: 15.000 pta • Ipar Euskal Herria: 717 libera • Espainia: 15.000 pta • Beste Atzerriak: 19.300 pta • Airez: 30.225 pta

Markatu x batez zure aukera:

- ☐ Hilabetez dohainik jaso nahi dut ARGIA berria ezagutzeko
☐ Urte osoko harpidetza egin nahi dut. (CD bat opari jasoko duzu)

Izena: 1. deitura 2. deitura :
 N.A.F./N.I.F.: Helbidea:
 Posta kodea: Herria: Herrialdea: Tel./Faxa:

SOILIK URTE OSOKO HARPIDETZA ESKATU DUENAK BETETZEKO:

Ordainketa mota (markatu x batez): Bankuz ☐ Transferentziaz ARGIAren kontura ☐
 (Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)
 Banku edo aurrezki kutxa: Titularra:
 Titularren telefonoa: Titularren helbidea:

Entitatea ☐☐☐☐ Sukurtsala ☐☐☐☐ K.D ☐☐☐ Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

DATA: SINADURA:

ARGIA, Harpidetza Saila: Zirkuitu Ibilbidea, 15. pabil. 20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa) • Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 • posta-e: harpide@argia.com • www.argia.com
 ARGIAk zure datuak gure arteko harremanetarako soilik erabiliko dituela bermatzen du.

Mundu osoko adituek eskuhartu dute lanaren etorkizunaz eztabaidatzeko Bilbon martxoan eginiko kongresuan. Enplegua sortzea oso zaila bada ere eta langabeziarendako konponbide magikorik ez izan arren, kongresuan apenas eztabaidatu den ezer.

LANGABEZIAREN AURKAKO KONGRESUA, MAMIRIK GABEA

Nazioarteko adituek, enpresariak eta administrazioak lanaren etorkizunaz eztabaidatu asmoz martxoaren 9tik 12ra bitartean Bilbon burututako kongresuan. Alta, mamirik eta imajinaziorik gabeko kongresua gertatu zen. Honek, datozen bilkuratarako, gogoeta egitera bultzatu behar lituzke antolatzaileak —Club de Roma eta Unesco Etxea—.

«Eztabaida» horietan, baka-
rrizketa aspergarriak asko, langa-
bezia murrizteko eta enplegua areagotzeko
«proposamenak» aditu ahal izan dira. Ez-
tabaida hauek «enpleguaren arazoa, lana-
ren etorkizuna»ri buruzko Orio Garini eta
Patrick M. Liedtkeren txosten nagusia izan
dute abiapuntu.

Txosten honek hiru ardatzetan oinarri-
tzen zuen bere estrategia. Lehen: gaur

egun merkatu librearen ekonomiak ezar-
tzen duen lan mota ez den aukerarik ez da
aintzat hartzen. Bigarrenik, kontrapresta-
ziorik gabeko laguntzen desegitea azter-
tzen du. Hartara, egun bolondresak egiten
dituzten lanak —zaharren eta haurren so-
rospena, inguruaren zaintza...— langabe-

**Bilboko kongresuan apenas
egon zen eztabaidarik; eta pobrea eta
imajinaziorik gabea izan zen**

zian dauden pertsonak egingo lituzkete,
horregatik ordainduak izanik. «Ezer ez
egiteagatik langabezi saria eman beha-
rrean, egungo laguntza soldatan bilaka
dadila». Hirugarren ardatzak pixkanakako
erretiroa aztertzen du. Apurka lan kopurua
gutxitzen joango litzateke, langileak egoera
berrira egokituz.

**ETEKINAREN BERRINBERTSIO
SOZIALA.** Txosten marko horretan
abiaturik, langabeziari aurre egiteko hainbat
proposamen luzatu da. Bi nabarmenduko
ditugu. Bata, Arrasateko talde kooperati-
boaren enplegu sortzea duelako abiapuntu
eta bestea, indarrez sartu diguten ideologia
neoliberal tradizionalen koka-
tzen delako.

Ereduzko proposamenetako
bat Mondragon Corporación
Cooperativako (MCC) presidentea
Antonio Cancedok egindakoa da.

Enpresa handiek jarraitu beharko luketen
proposamena da, baina hauen egungo ira-
bazizko planteamenduak —zeinetan be-
netako inbertsioak, lana sortzen dutenak,
finantz-operazioen pean dauden— alda-
tzea eskatzen duena.

42.000 langile dituen enpresa talde
zuzentzen duen Cancedok lanaren etor-
kizunaz eztabaidatu den ezer.

■ Enpleguaren aldeko hitzarmen sindikal europarrerantz

Europako sindikatuek milioka per-
tsonari eragiten dion (1.300 mi-
lioiri garatzen ari diren lurraldeetan,
35 milioiri OCDEko estatuetan) lan-
gabeziari irtenbideak bilatzeko europar
mailako egitasmoak garatu behar direla
uste dute. Hori ondorioztatu daiteke Bilbo-
ko kongresuan Europako Institutio Sindika-
leko zuzendari Reiner Hoffmannen
esandakoak jakin eta gero.

Hoffmannen ustez, moneta batasun-
aren eta politika fiskal eta ekonomikoen
bateratzearen ondorio logikoa Europako
Batasuneko herrialde guztiak engaiatuko
dituen lanaren aldeko egitasmoetan au-
rrera egitea da. Proposamen honek he-
rialdeen artean elkarrizketa soziala bul-

tzatzea ekarriko luke. Bere ustez, Euro-
pako Batasun mailako patronal eta kon-
federazio sindikala erronka berriei aurre
egiteko eta langabeziari irtenbideak bi-
latzeko mahai baten inguruan jarri
daitezke.

Buruzagi sindikal honek uste du la-
negunaren murriztea neurri bat gehiago
baino ez dela, baina langabezia geldia-
razten lagun dezakeena, «beti ere legez
inposatzen ez bada, irtenbide txartat
hartua izan daitekeelako». Sindikatuak
handinahia azaldu behar dutela uste du,
eta asteko 37 orduetatik (Europako batez
bestekoa) 32ra jaitsi, era honetan lau
lanegunetara igaroz, langileen erakun-
deen konfederazioak (CES) onartu beza-

la. Neurri alternatibo bat ere azaldu zuen:
laneguna bizitza laboralean neurtu
(70.000 ordutakoa da egun) eta 50.000ra
arte jaitsi.

Murrizketa hori martxan jartzeko
zenbait neurri har daiteke. Reiner Hof-
mannen ustez, bata «aldeztasunaren
erretiroa fasetan» zatitzea da, 60 urte
betetzean lanegun murriztu batekin tar-
tekatuz. Neurri hau emakumeek gero eta
gehiago darabilte. Bestea, prestakuntza
eta birziklapen profesionalari denbora
bat eskaintzea. Alemanian denbora tarte
honek bizitza laboraleko hiru urte bete
ditzake. Eskandinabiako ordaindutako
baimenen eta urte sabatikoaren ereduak ere
hor dago. ●

■ Testigantza hutsezko euskal enpresa proposamena?

Datorren urtean mundu osoko euskal enpresariak, bertakoak eta diasporakoak, bilduko lituzkeen balizko kongresua izan da martxoaren 9tik 12ra burutu den kongresuan azaleratu den proposamenetako bat.

Boluntarista ala ez, testigantzazkoa ala ez, proposamena euskal arbasoak dituen enpresari estatubatuar batek bota du, Ray Aspirik. Eta ez du bota bakarrik, Bilboko bere egonaldia aprobetxatuz, hainbat euskal instituzio eta enpresa elkarterekin egon da proposamena errealtate bihurtzeko asmoz.

Estatu Batuetan azken urteetan 1.500 lanpostu eragin dituen hainbat enpresa txikiren sortzaile, Ray Aspirik bere proposamena potentzialtasun handikoa dela

uste du, «euskal herritar gehiago baita Euskal Herritik kanpo bertan baino, horien artean euskal munduarekin identifikatzen diren euskal jatorriko enpresari asko». Aspiriren ustez, mundu mailako sare hau sortzeak «aukera imajinaezinak» eskaini ditzake elkarrekin negozioak egiteko.

Enpresari honek proposamenaren bideragarritasuna Txinaren aurrekarian oinarritzen du. Bere ustez, «txinatar enpresariak, 60 herrialdetan zehar txinatar jatorriko 57 milioi pertsona daudela baliatuz, badaramatzate zenbait hamarkada elkarrekin negozioak egiten». Txinatar enpresariak kongresu bat egin zuten, non munduan zuten presentziari buruzko base informatiko bat egitea erabaki

zuten, eta horren ondorioz «gaur egun Indonesia, Filipinak edota Malasian, txinatarrek, biztanleriaren % 2 edo % 3 soilik izanda ere, fakturazioaren % 50-80 dute bere gain».

Zein harrera izango du proposamen honek euskal instituzio eta enpresarien artean? Testigantza hutsezko keinu batean geratuko al da? Posible al da egiazki munduan dauden euskal enpresarien arteko sare bat eratzea? Balioko al luke enplegua sortzeko? Ala, aitzitik, zenbait euskal enpresari pribilegiaturen negozioak loditzeko balioko du? Oraindik goiz da jakiteko. Denbora lekuko. Anartean, proposamena hor dago, beste ezer baino testigantzazkoagoa irizten diogun proposamena ●

baida lanegunaren murrizketan oinarritzea kritikatu zuen. Laguntza publikoa lanpostuak sortzera bideratu behar dela esan zuen, eta ez lanorduak murrizteko programak ordaintzera. Enpresek langabeziaren aurka konpromisorik ez dutela frogatzeko, Cancedok zera esan zuen: «enpresa batek bere plantila murrizten duenean, bere akzioek gora egiten dute burtsan». MCCk, 900.000 milioi pezeta inguruko (5420 milioi euro) fakturazioarekin, 1998an soilik 70.000 milioi pezeta inbertitu zituen.

MCCko presidenteak bere taldea jarri zuen adibidetzat, oinarritzko helburuen artean etekinaren berrinbertsio soziala eta enpleguen sortzea duelako. «Guretzat enplegua konpromiso bat da eta ez beste faktoreen ondorio bat». Honen haritik, Cancedok esan zuen 1995az geroztik 14.000 langile berri sartu direla berak zuzentzen duen enpresa taldean.

Ikuspegi neoliberal eta kapitalistago batetik, OCDEko espainiar enbaxadore Jose Luis Feito kalte-ordainak merkatu, langabezi laguntzak aldatu eta lan kostuak murriztearen alde agertu zen. Malgutasuna jo zuen lanaren desegitea mugatzeko irtenbidetzat. «Beharrezko malgutasuna» lor-

tzeko lan kostuen murrizketa —batez ere koalifikazio baxuko langileentzat— proposatu zuen. Kaleratzearen baldintzak aldatzea eskatu zuen «ez soilik kalte-ordainen kostuan, baita arauan ere». Langabezi-sariari dagokionez, Feitok «egitura zentzukoago bat» proposatu zuen, «eta ez dardila saria kobratzea lan bat onartzea baino errentagarriagoa izan».

Langileen prestakuntza, birziklapen

profesionala, gazteen artean zaletasun enpresarial berrien eratzea, imajinazioa eta arriskua dira, besteak beste, Bilboko kongresu pobre horretan entzun diren kontzeptuak. Honi guztiari, euskal eta espainiar administrazioek lanastearen murrizketaren edota ordezkapen kontratuen inguruan dituzten proposamen ezagunak gehitu behar zaizkio ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Lanaren etorkizunari buruzko kongresuan eskuhartu zuten kideetako batzuk.

Eneka Maizek eta Iñaki Mundiñanok «Etxarrieratik Sakanerara» izenburu duen liburua izkiriatu berri dute. Herriko euskalkia eta euskara batua uztartzea du xedetzat bi euskal filologoek idazki honek.

EUSKALKIAK ETA BATUAREN ARTEKO ZUBIA ZUTITU NAHI

Joan den asteko egunkarietan, euskarazko liburuen ranking-a aipatzen den tartean, fikzioa ez diren gehien saldu den liburutzat hartzen zen Eneka Maiz eta Iñaki Mundiñano etxarriarren «Etxarrieratik Sakanerara» idazkia. Honen berri emanez ekin genion solasaldiari. Hortaz, haiek horrelakorik jakin bazekitela zioten, baina zenbat saldu diren,

kopuru zehatzetan, gustatuko litzaiekeela jakitea, bai. «Herrian eta zonaldean dexte saldu dela esan digute, besterik ez», azaldu zuen, bada, Mundiñanok.

Hartara, bi idazleen euskaltzaletasunak ikasketa berdinak burutzea eraman zituen, bat bertzearen atzetik. «Herriko euskara taldean elkar ezagutu genuen. Gero, Eneka euskal filologia ikasi zuen. Eta bere

atzetik, nik ikasketa berdinak egin nituen», argitu zuen, berriz ere, Mundiñanok. «Baina nik bukatu eta hurrengo urtean hasi zinen zu», zehaztu zuen Eneka Maizek. Alabaina, zonaldeko euskalkia aztertu eta euskara batuaren arteko loturak zehaztea helburutzat duen liburua idazteko asmoak «Guaixe» aldizkariarekin eman zituen aitzineko arnasak, aditzera eman zuten: «1991. urtean sortu zen Sakana aldeko «Guaixe» herri aldizkaria, eta euskalkietan idazteko erabakia hartu zen hasiera hasieratik. Noski, bakoitzeko berri emaleak ahal zuten bezala idazten zuten, nahi zuten bezala idaztutan, eta oinarritzko arau batzuk zehaztu beharrezkoa zela ikusi genuen», azaldu zuen Iñakik. Lan honetan, arras onuragarriak agertu zitzaizkien gainera ikasketara egin zituzten zonaldeko euskararen azterketa sistematikoak, filologikoak edo dialektologikoak. «Honi guztiari izazter dibulgaritiboago bat, praktikagoa eta herriarago ematea zen, beraz, hurrengo urratsa eta horrela sortu zen liburua».

■ Eneka Maiz eta Iñaki Mundiñano dira «Etxarrieratik Sakanerara» liburuaren egileak.

Babeslea:

Gurea
denontzat

Izan eta izango

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura eta Euskararen Departamentua

ZUBI HIZKERA. Sakana aldeko euskara zubi hizkeratzat jotzen da. Izan ere, ez da bete betean mendebaldeko euskalkian, erdialdeko euskalkian edo nafarreraren sartzen; horietako guztietako zenbait ezaugarri bere egiten baititu. Honetan bat dator filologo biak: «Bonapartek egindako euskalkien sailkapenean, Gipuzkeran sartu zuen. Dena den, Zuazoren azkeneko banaketaren arabera, zubi euskalkien multzoan sartuko litzateke Sakana aldekoa. Nafarreratik zerbait badugu, gipuzkeratik berdina, eta mendebalek ere. Honexegatik, zubi hizkera da, dudarik gabe, bertako euskalkia».

Alta, egia da zonaldeko herri ezberdinetan euskarak egun duen egoera ez dela antzekoa. Zenbait herri arrunt euskaldunak diren moduan, izan badaude bertze batzuk erdaldunak direla gehiago. Honen ingur-

ruan, horrelakoa zen Enekaren mintzoa: «Arbizu herri euskalduna da eta bertako euskalkia bizi bizirik dago. Altsasun berri-z, jatorrizko hitz egiteko modua ia kasik galduta dago. Horrela, UEMAn sartzeko moduko herriak daude batetik, baina bestetik, erabat erdaldunak direnak ere». Ondorioz, hau ere kontuan hartu dutela liburuan agertzen dituzten ereduak ezartzera-koan erran zuten: «Ziorditik Irurtzunerai-no hedatzen da Sakana eta tarte horretan aldaketak oso nabarmenak dira».

HELBURUA. Liburuaren atzekaldean dagoen oharra eduki asko agertzen du zein den lan honen xedea: Herriko hizke-raren eta euskara batutzat jo ohi denaren arteko zubi-lana egitea, herriko hizkera euskara estandarrean txertatzeko asmoz. Horrela, batua eta euskalkiaren arteko au-keran «guk erdi bidetik jo dugu», azpima-ratu zuten idazleek. Batua ala herri hizke-raren arteko eztabaida antzua dela euren aburuz, aspaldian gaindituriko eztabaida izanik, eta horregatik «batuaren defenda-tzaile porrokatuak garen moduan, euskal-kien alde ere egiten dugu», erran zuten. «Biak uztartzen baditugu askoz hobe. Ba-tuak euskalkiez aberastu behar du, hornitu, eta bide berdinean, euskalkiak batuarekin jantzi», erantsi zioten aurrekoari.

Hargatik, Etxarri Aranazko euskaratik abiatu dira liburuak duen lehendabiziko zatian, ezaugarri nagusienak aipatuz, «ahalik eta modu errazenean, jendeak uler dezan». Baina, bigarren zatian, eta uztar-tzeko nahi honekin, Sakanako euskara ba-tua dute aztergai, «hemen egiten den eus-kara ere batua dela erakusteko asmoz. Kontuan hartu behar da kulturalki Gipuz-koarekin lotuago gaudela eta ondorioz, gipuzkeraren alde egiten dugula askotan, ustez, nolabait, bertako hitz egiteko modua batua ez dela. Hau ere agertu nahi dugu liburuan, biak direla erabilgarriak».

Goiburukoak azaltzen duen bezala, etxarriararik sakanerara egin dute bidea, bizkitartean zenbait geldialdi egin badute ere: Etxarriko etxeen izenak agertzen dira, hiztegia, zenbait marrazki haurtxoen ego-teko moduak agertuz, «tripegua» kasu, bu-ruz gora etzanik daudela adieraztearren... «herriarrarengana hurbiltzeko guztia», idazleen irudikotz. «Gustatuko litzaiguke gainera, jendeak bide honi eustea, erdiko bati, hizkuntza bera aberasten baitugu», erantsiz azkenekotz ●

◆ DANI MARTIRENA

Arturok jakin nahiko luke...

■ Zein da CAF-Elhuyar sarien helburua? Aurten ba al da berrikuntzarik?

“Helburuak doiago beteko ditugu”

Eustakio Arrojeria

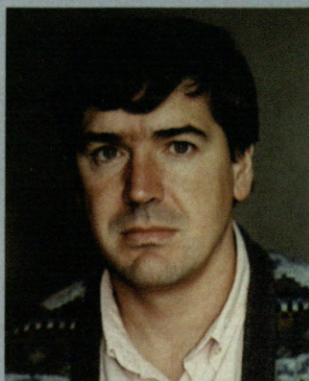
Elhuyar Zientzia eta Teknika Aldizkariaren zuzendaria.

Zientziaren dibulgazioa izan da Elhu-yarrek ia sortzetik izan duen helbu-ruetako bat. Ibildide horretan eginda-ko ahalegin eta urratutako bideak asko izan dira. Horieta bat, CAF-Elhuyar sariena.

Hasiera batean eus-karak beste edozein hiz-kuntzak duen zailtasun bera duela arlo hau jorra-tzean frogatzera jo ge-nuen, ondoren irakasleak trebatzeari ekin genion, segidan zientziaren di-bulgazioan murgildu gi-nen, geronek artikuluak landuz eta gure inguru-koak horretara zirikatu-z. Baina, ezin horretara mugatu gure ahalegina. Zientziaren dibulgazioa gutxi batzuren egitekoa ez, baizik zientzia-arloan dabilen edonorren egiteako dela eta, idazle berriak sustatzeko zerbait eratu behar ge-nuela otu zitzaigun duela ia zazpi urte. Zer antolatu? izan zen galdera. Zientzi dibulga-

zioa sustatzeko sariak, izan zen erantzuna. Sariak dibulgazioaren plazara idazle berriak ekartzea izango zuen helburua. CAFengana jo genuen babes bila eta geroztik sei urteko ibilbidea egin dugu elkarrekin. Halaber ai-patu, 100 idazletik gora etorri dela sarien arrimuan zientzi dibulgaziora.

Alabaina, aurten ba-dugu aldaketarik. Liburu bat idaztea lan mardula da eta saria lortzeko aukera izatea, ez da berez nahikoa kitzikagarri horrelako la-nari ekiteko. Eragingarri gehiago behar da, edota, lanak interesa duenaren berma. Hori dela eta, aur-tengo deialdian saria beka bihurtzea erabaki dugu. Horrela, liburuaren orde-z liburuaren proiektua aur-keztu beharko da deialdian. Planteamendu honek jende gehiago idaztera bultzatuko duela iruditzen zaigu eta, horrela, gure ha-sierako helburuak doiago beteko ditugu.

U r r e a

■ Azpeitiako Udalak hil honen erdialdetik badu Euskara Patronatua. Jose Mari Bastida alkateak, Nekane Larrañaga kultura batzordeko buruak eta Patxi Saez euskara teknikariak aurkeztu zuten Pa-tronatua martxoaren 11an. Patronatu berriaren helburu nagusia Azpeitiko gizarte esparru guztietara euskararen erabilera zabaltzea izango da.

■ Baztango Udalak hiru lanpostu betetzeko deialdiak atera ditu oposizio-lehiaketa bidez. Lanpostuok D mailakoak dira, hots, euskararen Gaitasun Ziurtagiria delakoa eskatu beharko lu-kete. Bada, Hizkuntza Eskola Ofizialeko Oinarrizko Zikloa besterik ez da eskatzen, Nafarroako Administrazio Publikoe-tan euskararen erabilera arautzen duen Dekretua hautsiz.

I k a t z a

■ Gustave Colinek eginiko marrazkian Hondarribiko harresian «laxua» jokoan ari dira pilotariak.

K I R O L A K

Euskal Herriko pilotariak mende bateko bilakaeran (1850-1950) ezagutu ditugu, Firmin Arramendy pilotazale amorratuaren begietatik. Gizon honek bildutako argazki, margo eta tresneria osoa erosi du Baionako Euskal Museoak. Ikusgai da apirilaren 18a arte.

EHUN URTEKO PILOTA, FIRMIN ARRAMENDYREN BEGIETATIK

Lau pilotariak egingo digute ongi-etorria. Eskuak gerrian, txapela eta guzti, lehen begirada erakusketaren berri ematen digun afitxera zuzenduko dugu. Badaramate gerrikoa, eta baita galtza zuriak ere. Soinean duten atorra ordean ez da zuria (ezta ere noski, gorria edo urdina, azken urteotan bezala). Marratua da eta bi koloretakoa. XIX. mendeko pilotariak ez zuten nonbait zuriz jokatzeko, garaiko beste kirolariak erabiltzen zuten arropa baizik. 1930 urte ingurura iritsi zen zuriz jokatzeara, pilo-

tako federazioa ere garai horretan sortu baitzen. Atorraren koloreek erakusten dute kirol honen bilakabidea. Afitxaz gain, erakusketak ehun urteko bide hori apurka-apurka azalduko digu.

«Pilota gogoan» du izenburu erakusketak honek eta mende bateko errepasoa egiten zaio Hego Euskal Herriko zein Iparraldeko pilota jokari. Ez da 1850-1950 urte bitarteko pilotaren historia zehaztasun osoz agertuko, baina bai printza arras interesgarriak. Bertako material ia guztia Donibane-Lohizuneko Firmin Arramendyrena da.

Gizon honen emaztearen aita omen zen pilotaria eta zaletasuna piztuta bilketa lan itzelari ekin zion. Pilotak, saskiak, palak, pilotari onenen eta xelebreen argazkiak. Ez dira jaberik gabeko tresnak ordea. Arramendyren ustez, tresna bakoitzak bere bere historia eta historia hori gabe ez da gutxi da pilota bat edo saskia. Pilota bakoitzak, pala bakoitzak, erabiltzailearen izena, jatorria eta non erabili izan zen adierazten du. Lan zientifikoa bete du berriro Firmin Arramendyk. Gogo bizia zuen garaiko pilota bizitza jasotzeko eta pilotariak

atzetik ibili ohi zen pilotak eta tresnak sinatu zitzen eta argazkirik ezean pintoreari eskatu ohi zion pilotaria bere arropa eta guzti marraz zezan.

Bilketa lan horrek bere tokia hartu du Euskal Museoko hiru aretoetan. Areto bakoitzean gai bat jorratu da. Lehenengoan barruko jokoak erakusten dira banan-bana. Bigarrean, kanpoan jokatzen ziren eta diren jokoek dute lekua eta hirugarrenean berri, inspirazio artistikoari egin diote txokoa. Hor bildu dituzte pilota gaitzat duten margoak, argazkiak eta bestelakoak. Hegoaldeko pilotariak ugariago ageri dira ehun urteko tarte horretan, jokalariek gehiago zirelako, baina Iparraldeko jokoak azpimarratzen saiatu dira erakusketan.

Lehen aretoan ibilalditxoak hasten badugu, bata bestearen atzetik pilota joko desberdinak tresna bidez agertuak direla ikusiko dugu. Lehena «Le jeu de paume» edo «Esku jokia» izenekoa da. Aberats jokia omen zen bere garaian. Hirietan jokatzen zena eta tenisarekin du antzekotasuna; jokalariek parez pare jartzen ziren. Joko honen ohitura galdu zen ordea, eta tokiak hutsik geratu zirenez, erabilgarritasuna bilatzeko asmoz trinkete jokia jarri zuten abian.

Hurrengo atalean «pasaka» jokia ezaizteko aukera dugu. Bideo emanaldien bidez partidak ikusi ahal dira eta mahai gainean tresnak topatuko ditugu. Esku jokoa eratorri zuzena eta sinplifikatua da

Metalezko saskiak eta harrizko bota harriak.

Gustave Colin frantziarraren Hondarribiko «laxua» jokoa-ren margoetan, hiru bota harritzar ditugu. Hau da, pilotak botea hauen gainean egiten zuen pilota abian jartzerakoan eta gero botea egin baino

na horretako pilota egiteko gutizia zuela, frontoiratzeko asmo barik.

Pilotaren tripak ere agerian dira erakusketan eta pilota egiteko lau pausoak azaltzen zaizkigu, egite prozesua, hitzez nahiz irudiz adieraziz. Amaitutakoan pilota sartzen deneko molde batzuk ere bertan dira eta baita prentsa ere, pilotari azken ukitua emango dion tresna. Garai batean eskuz burutzen zen prozesu guztia; gaur egun makinek ordezkatu dute prozesuaren zati bat.

lehen harrapatuko zen beti pilota. Bi egurrezkoak dira, lehena Sarakoa eta bigarrena Jean Baptiste Haltyrena. Harrizkoa berri, Garruzekoa.

Erakusketak honek jaso duen ehun urtekoan (1850-1950), gizakiak (batik bat gizonak) pilotan jokatzekeo tresnen prototipo ugari egin du. Batzuk aurrera egin dute, beste batzuk ez. Batzutan lehendabizi pilotaren materiala edo tamaina aldatu da

Azken argazki honetakoak ez dira pilotari ospetsuenak. Firmin Arramendyk bazuen jende bitxia erretratatzen zuen pintore lagun bat, H. Elizaga, eta pilotan aritzen ziren pertsonaia bitxiak marraztea eskatu zion. Abadeak eta emakumeak dira horien artean. Pilotari serioak ordea ez zituen bazterrean utzi eta argazki banatatik «Chiquito de Eibar» eta «Chi-

eta gero pala edo saskia. Besteetan azken hauen aldaketek ekarri dute pilota berriak sortu beharra. Argazkian bitxikeria gisa metalezko prototipoak ikus daitezke. 30eko hamarkadakoak dira gehienak. Bestalde, arreta jarritz, pilota bat beste guztien gaindi nabarmentzen dela ohartuko da bisitaria. 800 gramoko pilota bat da; ez dago daturik partidatarako erabili den edo ez, baina ia ziurra da egileak tamai-

quito de Cambo», Jean Larralde eta F. Amadeo, pilotari heroien marrazkiak eskatu zizkion H. de la Tourasse pintoreari. Pilotari heroiek argazkiaz gain marrazkia izatearen pribilegioa zuten ●

Erakusketako afitxan, lau pilotari garai bateko ator koloretsuekin.

ALBERTO ELOSEGI

joko hau. Bi biren aurka aritzen dira eskularruarekin eta pilota handi batekin. Pilotei begiratzuz gero ohartuko gara tamaina desberdinetakoak direla. Ez da orain bezala, egun pilota guztiak tamaina berekoak dira eta pisuan alde handirik ez dago. Joan den mendekoak eta mende honen hasierako pilotek ordea pisu eta tamaina desberdinak zituzten; prozesu guztia eskuz egiten baitzen. Pilota mota desberdinak aukeratzen zituzten desafio baterako edo besterako.

Jarraian «sare» jokoko tresneria ikus daiteke, izen-abizeneko tresnak. Esate baterako, Francisco Aguirre «Matxin Ezkerra»ren (Gipuzkoako Azpeitikoak, 1875ean jaioa) pilota. Sarerako erabili zen larruzko pilota hau Argentinako trinkete batean. Pilotak 70 gramo eta 5,7 zentimetro ditu.

Egurrezko paleta lodi-lodiak ere bistan dira. Pisutsuak inondik ere. 1920an, Baionako Trinkete Modernoan erabili ziren lehen palak dira berauek. Argentinako palen eredia jarraitu zuten hauek.

«Esku huska» jokoak hartzen du segidan tarte. Tamaina anitzeko pilotak dira erakusgai, tartean mende honetako Ezpeletako Jean-Baptiste Harambilleten eta Arrayet anaien pilotak.

Itxian eta euri jasetatik salbu aritu gara orain arte. Aire librean ere makina bat pilota saio egin da ordea. Horiek bigarren aretoan bildu dira. Kanpoan, pilota jokoan sortzen den giroaren deskribapen bikaina da Gustave Colin pintore frantziarraren marrazkia. Pintzelak besapean batera eta bestera zebilen pintore hau eta bitxikeriak marraztu nahi zituen, Hondarribian egokitu zitzaion «laxua» partidari begira geratu zen. Hondarribiko haresia eskuin horma gisa hartuta ari ziren jokalaria pilotan eta inguruak ikusle beteta zeuden. Ederki nabarmen daitezke Colin pintorea erakarri zuten zuri-gorri-uridin kolore biziak. Frantziarrak deskribatutako joko hau Iparraldeko mendietan ere, soroetan, baseritarrek jokatzen zuten. Pilota motela zen, larruzkoa, eta boterik behar ez zuenez, zoru leunaren beharrik ez zen. Noski, hormarik gabe aritzen ziren,

■ Saskien neurriak aldagarriak izan ziren pilotari baten eta besteren gustuen arabera.

tenisaren antzera, parez pare.

«Laxua» beraz batetik, eta bestetik errebotea. Joko honen berezitasunak ere mahai gainean dira ikusgai. Bota harriak, egurrezkoak zein harrizkoak, hormapean dira. Atzeko horman berriz, errebotean jokatzeke frontoia neurri eta guzti marraztuta agertzen zaigu. Erreboteak «punta volea»ri uzten dio tokia eta hurrengo dator

■ Firmin Arramendyri (ezkerrean) 1958an erosi zion bilduma Jean Ithurriaguek.

joko garbia deritzona. Erakusketak honetako jokoekin amaitzeko azken txanpan datoz aire libreko pala jokoa eta erremontea.

Bigarren aretoan, azken murturrean lau pilotari nabarmenak dituzte. Jean Larralderi egin dion tarte. Lapurtar hau zen Firmin Arramendy kolekzionistaren emaztearen aita. Indalecio Sarasqueta «Chiquito de Eibar» ospetsua da bigarren aukeratua. «Pilotari unibertsala» deitu zioten joko mota guztietara aritu baitzen Eibarren hil zen durangarra. Iparraldean ezagunago zen «Chiquito de Cambo» Joseph Apeteguy. 1950. urtean hil zen

XX. mendeko pilotari ezagunenetakoa. Jean Urruty da azken aukeratua. Nafarroa Behereko pilotariak «pasaka», joko garbia eta errebotea menperatzen zituen, besteren artean.

Bigarren aretoaren amaieran hilarri bat topatuko dugu. Zer egiten du hilarriak txoko horretan? Bada, aurrealde tailatuan eskuaren eta pala baten irudia ageri direla dirudi eta atzealdean berriz, pilotari irudiko marrazkiak ageri dira. Dirudienez, pilotari baten hilarria da.

Hirugarren eta azken aretoan heldu gara. Oraingoan bitxikerien ordua da. Etxeko sarrera-atean dirudien ataka bat topatuko dugu areto erdian. 350 kiloko atetzarra. 1937an Parisen egin zen Erakusketak Unibertsalean, Pirinioei eskainitako areto sarrera-ateak izan zen. Altxaruz eta zilarrez egindako pilotariak ditu irudikatuta. Atearen atzeko horman, gaur egungo argazkiak. Argazkiok museoak agindutakoak dira eta Iparraldeko trinketeetako arkitektura detaileak azpimarratzen dira.

Eta azkenik, Firmin Arramendyren pilotarekiko maitasuna berriro ere agerian utziko duen adibidea. Euskal trazako egurrezko altzarian, berrogeita bi pilotari ospetsuen datuak biltzen dituen papertxoak eta beraien pilotak ikusgai dira. Pilotari guztien pilotak zein paperak sinatu arazi zizkien ●

◆ ONINTZA IRURETA

5000 HEGALKADAREN LAGUNTZA BEHAR DUGU, ZIBURUN SEASKAKO BIGARREN KOLEGIOA FINKATZEKO !

*Hegalda zaitez Euskal herri osoan
gaindi eta erraiezu lagunei, Ziburun
finkatu nahi dugula iparralde-itsas
bazterreko gaztetxoek hain beharrezko
duten euskal kolegioa.*

Zure laguntzaz, antxeta Euskal Herri osoan zehar hegaldatuko da.

Lagun guztion emaitzari esker, Ziburun finkatuko dugu Iparralde-itsas
bazterreko euskal kolegioa.

Hegaldaka, antxeta diru bila.

200 liberako / 5000 pezetako 5000 hegalkadek osaturiko
hegaldia beharko dugu, Iparralde-itsas bazterreko gaztetxoek
hain beharrezko duten euskal kolegioa finkatzeko.

Nola lagun dezaket antxeta bere hegaldian ?

Orritxo honen gibel aldean zure xehetasunak
idatzi eta igor ezaguzu gure helbidera.

Bestelako diru laguntza eman nahi badut ?

Laguntza guztien artean
bidaia bat zozketatuko
dugu.

ANTXETA HEGALKADA BATEZ LAGUNDU NAHI DUT ZIBURUKO EUSKAL KOLEGIOA FINKATZEKO

IZEN-ABIZENAK _____

HELBIDEA _____

Aintzinarazi nahi dutzun hegalkada kopurua : _____

PAGATZEKO MODUA (egin gurutzea dagokion lekuan) _____

☐ Txete bidez. kopurua : _____

☐ Transferentzi bidez. kopurua : _____

☐ Euskadiko Kutxa : n°3035 0059 87 0591063721 _____

☐ Crédit Mutuel Bayonne St-Espirit : Cpte n° 00043850740 _____

ZIBURUKO EUSKAL KOLEGIOA
FINKATZEKO KOMITEA
 18, F. MITTERRAND KARRIKA
 64500 ZIBURU
 TEL (07 33 5) 59 51 87 22
 FAX (07 33 5) 59 51 87 23

A ereduak ez ditu haurrak euskalduntzen. Euskararen gutxieneko ezagutza ere ez du bermatzen. Hezkuntza Sailak hainbat esparrutatik aspaldi salatutakoa onartu eta azken urteotan EAEn beheranzko joera duen eredu erdalduna aldatzeko proposamena luzatu berri du.

EREDU ERDALDUNAK HAURRAK EUSKALDUNDUKO OTE DITU?

Hil honen 10ean Eusko Legebiltzarrean buruturiko agerpenean, Inaxio Oliveri Hezkuntza sailburuak hezkuntza sistema hobetzeko aurkeztutako neurri sorten artean, A ereduaren sendotzeko proposaturiko bi doikuntzak izan dira oraingoz oihartzun gehien jaso dutenak. PP eta PSOEko ordezkarien erreakzioa ikustea besterik ez dago horretaz jabetzeko, edota Espainiako hainbat komunikabidek «EAEko haur guztiak euskaldunduko dituen» asmoaren aurrean agertu duten kezka.

IKASLE GUTXIAGO ETA EUSKARA GEHIAGO.

Oliverik euskara ez beste gai guztiak erdaraz eskaintzen dituen ereduaren proposatutako helburuak, ordea, ez doaz hain urrun: «euskarazko testu errazak eta eguneroko ahozko mezuak ondo ulertzea» eta «ikaslea gaitzea eguneroko gai arrun-

■ Azken urteotan A ereduaren matrikulatzen diren haurren kopurua behera egiten ari da nabarmen EAEn.

tei buruz aritzeko» izan ziren Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa kontseilariak aurreko legealdian finkatutako xedeak.

Ikasleen artean euskararen aldeko jarreraren sustapena ere helburuen artean zen.

Hezkuntza sailaren arabera, horiek guztiak ez dira bete eta porrotaren aurrean proposamen bi luzatu dituzte: alde batetik, A ereduko taldeak bikoiztu edo zatitzea, hots, talde bakoitzeko ikasle kopurua murriztea; bestetik, eredu horretako irakasgairaren bat euskaraz eskaintzea, beti ere, oina-

rizko jotzen diren irakasgaietan gaztelerazko eskolak mantenduz.

Neurri edo doikuntza horiek 3 eta 16 urte bitarteko eskolatzaldian ikasleko elebiduna lortzea ahalbidetuko luketelakoan dago kontseilaria eta, era berean, horrek Batxilergoan esperientzia hizkuntzanitza abian jartzeko aukera ekarriko luke.

Teknikari talde batek proposamenak zehazten dihardu, baina dagoeneko finkaturik dago ekimenaren abiapuntua: heldu den irailean, datorren ikasturtearen hasieran, beraz, borondatezko programa pilotuari hasiera emango zaio.

ERDAL EREDUA BEHERA.

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak A ereduak aldatetak behar dituela mahaigaineratu berri du.

ere, hainbat euskaltzale taldek garbi zuten aspaldi honetan A ereduak ez duela haurrak euskalduntze funtziorik betetzen. D ereduaren aldeko kanpainak burutu izan dira sarri (EKBk azken urteetan prematrikulazio garaian eraman izan duena kasu) eta, beste batzuetan, A ereduaren aurkako initzia azaldu izan da garbi (EHEk ereduaren desagertzea eskatu du).

Oraingoz, Jaurlaritzak desagertaraztea baino, eredu ia guztiz erdalduna moldatzaren alde egin du. Dena den, erabaki instituzionalik gabe ere, eta EAEn bederen —Nafarroako eta Iparraldeko egoera oso bestelakoa da—, A ereduaren desagertzea bidean izan daitekela pentsatzea zilegi da. Datuek behintzat joera hori islatzen dute. Modu honetan, EAEko sare publikoan 98-99 ikasturtean haurren % 71,8k aukeratu du D eredu, % 23k B eredu eta % 7k

■ Duela 18 urte EAEko ikasleen % 60k A eredu hautatu zuen. Egun % 7ak baino ez.

soilik A eredu. Datuok duela 18 urteko kopuruekin alderatuz gero, eredu honen bilakaera garbia da: orduan, EAEko ikasleriaren % 60,68k A eredu aukeratu zuen (D eredu % 12,16k). DBHn ere A ereduak dagoeneko bere nagusitasuna galdu du D eredu euskaldunaren alde.

Sare pribatuan aldeak ez dira hain handiak, A ereduak hiru urteko haurren matrikulaketen % 24 lortu baitu eta DBHn eredu zabalduena izaten jarraitzen baitu. Baina kasu honetan ere, beste bi ereduak gailendu egin zaizkio eskolan hasi behar duten haurren kopuruan eta beheranzko joera erakusten du garbi.

Kopuruak behera eta euskalduntzean emaitza positiborik ez. Eta hala ere, Oliverik aurkeztutako neurriak PP eta PSOEko ordezkarien erreakzioak ekarri ditu. Hezkuntza gaietan PPko bozeramale den Iñaki Oiarzabalek bere alderdiaren kezka agertu eta A ereduaren aurkako kanpainak onartu izana leporatu dio

Jaurilaritzari. Gurasoen aukera eskubidea defendatzeko orduan Oliveri ahul agertu dela ere salatu du.

Gurasoen eskubideak ere erabili ditu PSE-EEko Isabel Celaá-k bere alderdiaren kezka agertzeko: «A ereduko ikasleak eus-

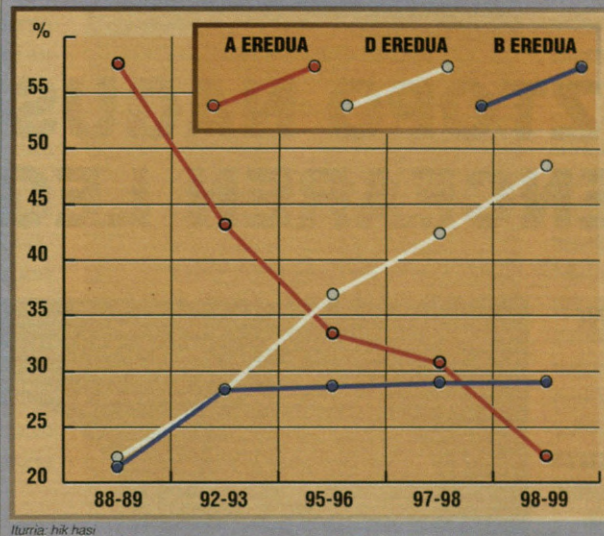
kara jakitea nahi dugu, baina hor dago, era berean, gurasoak eredu hori aukeratzeko duten eskubidea». Inaxio Oliveri Hezkuntza kontseilariak garrantzia kendu nahi izan die bi alderdien adierazpenei, kritika horiek «hezkuntza-aren ingurukoak baino, politikoak» izan direla esanez. Eta, hala ere, Hezkuntza Sailak gurasoen aukerak errespetatzen dituela adierazteko datu bat eskaini zuen: 98-99 ikasturtean A ereduaren eskaintza-aren % 26 bete da soilik.

Datuak hor dira eta ondorio garbi batera eramaten dute: Euskal Autonomia Erkidegoko gurasoen gehiengoak euren haurrak euskaldunak izatea nahi du —euskaldunduz gero elebitasuna bermaturik dagoela kontuan harturik—. Bai-

na, askok B ereduak haurrak ganoraz euskalduntzen dituenik zalantzan jartzen duenean, Oliverik proposaturiko A eredu 'berri' honek lortuko al ditu gutxieneko helburuak? ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

EREDUEN EBOLUZIOA EAE-N HAUR ETA LEHEN HEZKUNTZAN

Iturria: hik hasi

■ Nafarroa eta Iparralde: eredu erdaldunak oraindik indartsu

Nafarroan zein Iparraldean, eredu euskaldunak goruntz doazen heinean, erdaldunek behera egiten dute, noski. Kopuruak, ordea, urrun daude EAEn ematen direnetatik eta eredu erdaldunen nagusitasunak hor dirau.

Iparraldean, hizkuntza ofizialtasuna onartu gabea, euskararik gabeko eredu nagusi da oraindik. Seaskako ikasle kopuruak gora egin du emeki eta eskola publikoetan, D eredurik ezean, eredu

elebiduna hedatzen ari da. Eskola pribatu eta katolikoetan ere B ereduak gora egin du. Gorako abiadura apala izanik, batzuen eta besteen hizkuntz eskubideen arteko desberdintasunak kontuan hartuz, joera itxaropentsua da askorentzat.

Nafarroan, ohikoa denez, egoera asko aldatzen da zonalde batetik bestera. Zonalde misto eta ez euskaldunean gainera A-B-D letra sortari G gehitu behar zaio —gaztelera hutsezko eredu—. Zo-

nalde euskaldunean A ereduak ikasleen % 13 hartzen du, duela 10 urteko batez bestekoaren erdia (D ereduak % 84 biltzen du egun). Zonalde mistoan D ereduak gora egin badu, A ereduak are nabarmenago (% 9,6tik % 23ra). Berdin gertatzen da zonalde ez-euskaldunean (% 9,5etik % 36ra). Igoera hori, ordea, bi zonaldeotan oraindik ere nagusi den G ereduaren beherakada nabarmenari zor dio A ereduak ●

■ Korteseiko ikastola Nafarroan eta Eperra Zuberoan; bi uharte erdal eredu nagusi den lurraldeetan.

A N D R E S I Ñ I G O

“OZTOPO NAGUSIA VASCUENCEAREN LEGEA DA”

Andres Iñigo Iturengoa da, 54 urte ditu eta Iruñeko Hizkuntz Eskolan irakasle lanetan ari da. 1987. urtetik euskaltzain urgazlea da. 1997tik Euskaltzaindiako Nafarroako ordezkari aritzen da. Otsailaren 26an euskaltzain oso izendatu zuten Baionan Federiko Krutwig zenduaren ordezkari. Euskal deituren izendegia, EGA titulua eta euskalkiak izan ditu hizpide nafarrak. Ez da tituluen aldekoa, baina lanpostu batzuetarako EGA maila baino zerbait gehiago eskatu behar dela uste du. Nafarroako euskaraz ere aritu da eta baikor izateko datuak badirela azpimarratu du, ume euskaldunen kopuruak, adibidez. Euskararen aurkakoak gero eta gutxiago eta adinekoak direla dio.

EGA lortzea ez da erraza euskaldunberriarentzat, baina ezin da sabaia hor jarri.

Euskaltzaindiako ordezkari izango duzue esku artean. Euskal deituren izendegiaren osatzen aritu zarete.

Bai, hamar mila deitura normalizatu dira eta euskal grafiaz eman dira. Ez dira denak eman, hor gelditu dira oraindik batzuk, baina lehendabiziko pausoa eman behar genuenez... Horretan aritu ginen bizpahiru urtez. Interesgarria izan zen lan hori Justizia Ministeritzak eskatu zuelako eta gero euskal gobernuak Justizia sailak ere bai. Horrek badu bere garrantzia ofizialki eskatutako gauza izan delako. Gainera normalizatuta gelditu direnak zuzenean onartzen dira erregistroetan eta aldaketa ofizialak egiten dira.

Eta momentu honetan hurrengo pausoa, lehen Euskaltzaindiak egin izan duena, hogeita hamar urte hauetan pertsonen izenen bilduma ere eguneratu behar zen. Orain dela hogeiren bat urte agertu zen erabakiaren bidez edozein izen jartzen da. Baldintza bakarrak: ezin da "indekoroso" izan eta sexuak bereizi behar dira. Honetan badaude problema batzuk, gaztelaniaz ere bai: *Ascension*, *Rosario*, *Corpus*. Hori egun ezin da eta euskaraz gauza bera. Urte baten buruan aterako dugu liburu bat, ez dakit zenbat iraungo duen baina aterako dugu.

■ **Eta hemen egiten duzuen, ordezkari izan...**

Konsulta aunitz izaten dugu. Udaletik beti eskatzen dute Euskaltzaindiaren ziurtagiria, izenak jartzeko. Izen berriak baldin badira, edo ez oso ezagunak, normalean eskatu egiten dute. «'Urki' egokia da mutiko bati jartzeko?». Eta guk baietz, ziurtagiria ematen dugu.

■ **Batzordeetan zertan aritzen zarete?**

Garai batean bertsolari txapelketak egiten ziren, «Bai Euskarari» kanpaina, euskalduntze eta alfabetatzeko lehendabiziko klaseak, gero AEK sortu zen, hainbat ekintza. Gero gauza hauek bertze erakunde batzuen eskuetan gelditu dira. Garai batean euskara tituluak ere ematen ziren, gero EGA eta bertze sortu zen. Iparraldean oraindik Euskaltzaindiak ematen ditu, D maila, EGaren parekoa. Azken bolada honetan Jagon saila gehiago ari da arduratzen kalitateaz, kantitatearekin batera. Helburua garbi dago, euskaldun kopurua handitzea.

Garai batean zailtasunak ikaragarriak

H a m a r r e k o a

JOSE MARIA JIMENO JURIO

«Toponimia gaian, bere ondotik hasi garenen aitzindari. Eta, batez ere, pertsona xaloe eta hurbila»

JOSE MARIA SATRUSTEGI

«Mende honen erdialdetik honat, Nafarroako euskararen historian derrigorrezko erreferentzia»

ZURI URMENETA

«Egin duen ikerketa lanari esker, Nafarroako euskararen historiaren zati bat hobekixeago ezagutzeko parada eman digu»

IÑAKI CAMINO

«Ikertzaile zorrotz eta zehatza, asots handirik gabe ekarpen aipagarriak egiten segituko duena»

MANOLO AROTZENA

«Norberak berea emateko inoiz berandu ez dela erakutsi digun bertsolaria»

PATZIKU PERURENA

«Herriko euskaraz jabetu eta honen aberastasuna inork ez bezala azaldu digu. Luma akuili ere bihurtzen badakien idazle zorrotz eta ausarta»

JEAN HARITSCHELHAR

«Lehen euskaltzainburu nafarra. Plaza gizona. Lasaia eta amultsua. Nortasun hori karguari txertatu dio, ondorengoengan konfidantza sortaraziz»

SAGRARIO ALEMAN

«Iruñerriko helduen euskalduntzearen aitzindarietako bat eta, hortaz, azkeneko 30 urte hauetako erreferentzia»

XABIER KINTANA

«Euskaltzale saiaturia, azkarra eta sutsua. langile porrokatua, uste ez dituzun arloak ere landuko dizkizuna»

MIREN AZKARATE

«Lehenengo euskaltzain andrea. Zentzuzkoa, argia, zehatza eta trebea. Bere izena eta izana markaturik geldituko dira euskararen eta euskalgintzan»

ziren. Ez zegoen jende prestaturik. Edozein sartu zen lehendabiziko deietan, ikastoletan, D ereduetan. Duela hogeita bat urte Madrildako Ministeritzak onartu zuen Nafarroan berrogeita hamar irakasle jartzea. Deitu gintuzten, Hizkuntz Eskola hasi berria zen, eta egon ginen hango bizpahiru irakasle frogak egiten maisu-maistrei. Hortik ez ziren ateratzen berrogeita hamar irakasle inondik inora. Maila normala zutenak izango ziren dozena bat gehienez. Maila normala. Gaur egun badago jende prestatua baina aldi berean hori ezin da galdu. Irakaskuntzan oso inportantea da irakasleen maila eta ikasleek hartzen duten maila ere. Batzuetan ikusten da maila hori nahikoa eskasa dela.

■ **Zer moduzko erantzuna jaso duzue Nafarroan?**

Ez oso handia baina topaketa guztietara joan dira Bilbora esate baterako, Hezkuntza saileko arduraduna, itzultzaileen arduraduna, bizpahiru euskaltegi, NUPeko teknikari bat.

Orain harreman sare eraginkorra eratu dugu, kritikak eta iradokizunak jasotzeko. Eta eskutitz batzuk jaso ditugu. Eta jaso dugun kezka tipi bat euskalkiena izan da: «Batua ongi ikusten dugu baina murritzua gelditu zaigu euskalkia», eta euskalkiak ez daudenez arautuak zailtasunak ikusten dituzte noraino jarri edo zer eman eskolaren programazio barruan euren euskalkiaz. Eta bertze arazo bat da eskoletan urtetik urtera maisu-maistra berriak etortzen direla; eta horiek bertze leku batekoak dira, ez dute euskalkia ezagutzen. Nola gauzatu eskolaren martxa?

Hil honetan jarraituko dugu, kalitate mundu hori nola gauzatu, hizkuntzaren defentsarekin batera. Baina bertze hori ere bai, kalitatea nola mantendu eta euskalkien presentzia ere nola mantendu, irakaskuntzatik hasita. Ordezkarietatik ez ditugu soluzioak emango baina harreman sare bai, zubilana bai eta gero beharrezkoa bada Euskaltzaindiaren plenoetara eraman eta erabakiak hartu.

■ **Eta aspaldidanik euskara zokoratua izan den tokietan, antzineko euskalkiaren hainbat ezaugarri berreskuratzea eta txertatzea ikusten duzue?**

Hainbat gauza hilak gelditzen ari dira. Adibidez esapide maila, herriko zaharrek erabiltzen dituzte bakarrik. Eguneroko erabilera, akademikoa, eskoletako hizkeran ez dira gelditzen.

■ **Hiri munduan ere ezberdina da...**

Bai, pobretu egiten da. Eta hori normala da. Ikusi beharko da nola egin bide hori, baina planteamendua hor dago eta aurrera eramango da. Nola aberastu hizkuntza. Kalitatea aberastasun aldetik etorriko da. Akatsak zuzendu behar dira baina ez hori bakarrik. Aberastasunera jo behar da. Zaila da baina ezin da ahaztu. Kantitatea bai, baina kalitatea horrekin batera. Batzuetan entzuten da inportantea dela zabaltzea eta gero bertzea etorriko dela. Bai, inportantea da, baina ezin da bertzea utzi. Gure gazteek maila baxua lortzen badute gero aberastea ez da erraza. Bai, gero norberak egiten du baina ez da hain erraza. Maisu-maistren aldetik lan handia egin da, bere denborarekin, bere euskara landu dute eta badakigu zein baldintzetan. Ahal duten guztia egin dute eta eskertzekoa da baina ezin dugu horretan gelditu. Nik uste dut horretan indar gehiago jarri behar dela eta ez bakarrik Euskaltzaindiaren gauza izatea. Administrazioak gauzatu behar du.

■ Curriculumetan bertan gauzatzea, irizpideak...

Bai, bai. Eta lanpostu bakoitzari dagoen kion maila eskatzea. Lanpostu batzuetarako nik uste dut ez dela maila aski eskatzen. Garai batean Euskaltzaindiak titulua jarri zuen eta gero EGA dago eta badakigu ez dela erraza EGA lortzea euskaldunberri batentzat, meritua dauka, baina ezin dugu hor jarri sabaia eta jartzen ari gara. Adibidez, hemen, Euskararen Kontseiluan hori eztabaidatu genuen eta batzuko adierazi genuen gure kezka. Hor aurkeztu zitzaiguna zenbaiten ustez oso eskasa zen.

Euskaltzaindiaren Jagon sailan kezka handia dago. EGAtik gora zerbait gehiago eskatu behar da.

Titulitisa ere ez da gauza ona izaten baina maila bat altuago bai zenbait lanpostuetarako. Eta horien artean irakaskuntza oso inportantea da. Eta zenbait teknikari altu izateko ere EGA ez da aski. Ni Hizkuntz Eskolan urte hauetan aritu naiz eta nire lankideei galdetu diet: «Zuen ikasleek alemaniera edo ingelesa titulua ateratzen dutenean nola ikusten dituzue, joango lirateke eskola batera eta fisika edo filosofia edo historia alemanieraz edo ingelesez emateko gai izanen lirateke?». Eta erantzuna: «Nola erraten duzu? Nola? Ezinezkoa litzateke». Baina gure kasuan hori lortu duena gai da ia edozein gauza egiteko. Garai batean horrela egin zen, egin behar zen eta ez zegoen bertzerik. Hasteko modua zen baina gaur medioak daude gehiago eskatzeko eta administrazioak medioak jarri behar ditu ho-

beki prestatzeko. Eta azkeneko erabakiak kontrakoak izan dira. Gora egin beharrean ematen du behera egiten ari dela. Oraindik errazagoa da egun EGA ateratzea. Eta irakasleentzat den azterketa, hain zuzen ere. Ez dakit hala den, baina honela baldin bada kezkarria da.

■ Hizkuntz eskakizunen auzia ere hor dago...

Bai, badira ikastaro batzuk, IRALE ematen dituenak, baina ezin da alde batera utzi. Eta hor bi interes daude. Administra-

■ «Akatsak zuzendu behar dira, baina aberastasunera jo behar da»

T a n t o a

■ Josemari Satrustegi
Euskaltzaina

Andres Iñigo euskaltzain berria

Iruñeko Hizkuntz Eskola Ofizialeko zuzendari izanak hamazazpi urtez etenik gabe, beste edozein jakintza, titulu edo lanbidek baino ezaupide gehiago eman dio Nafarroan eta, batez ere, gazte jendearen aurrean Andres Iñigo euskaltzain berriari.

Eta mintzoa mintzo, 1945ean Iturengo «Joaldunen» herrian mundura etorritako semeak ahotsaren bidez eman zuen agertzera lehenik bere burua mundun zehar, Luis Morondo ospetsuaren *Coral de Camara de Pamplona* taldean abestuz.

Unibertsitate mailan, Geografia eta Historiako tesinarekin sartu zen buru-belarri toponimia gaietan, gero Filosofia eta Letretako

Doktoregoan emango ziolarik zabalagoko ikuspegia toki-izenen altxoarrari *Toponomástica histórica del valle de Santesteban de Lerin (Regata de Ezkurra)* tesiarekin.

Ez da harritzekoa Euskaltzaindiak urgazle izendatu zuenetik Toponimia batzordeko kide-tzat hartu izana. Beraz, lankide zuen elkargo honek duela bi urte Iruñeko ordezkartzairen arduradun izendatu aurretik, eta ibilitako bidearen berezko urratsa izan da euskaltzain izendapen nagusia.

Bagagozke lasai Nafarroan, Jainkoa lagun, ez dela bere aulkiaren betegarri antzu gertatuko Euskararen eta Euskaltzaindiarentzat Andres Iñigo. Denbora izango da horren lekuko ●

JOXE LACALLE

■ «Jasotako kezka bat zera da: 'Batua ongi dago baina euskalkia murriztu zaigu'».

zio aldetik dirua kostatzen da eta bertze aldetik kasu batzuetan langileen egoera dago. Dena den, nik uste dut ez dela langileen kontra joatea, baizik eta euskararen alde egitea. Eta gauzak hobetzeko bide hori bilatu behar dela uste dut.

■ Eta zuen aldetik, baliabideak direla eta, zein egoeratan zaudete?

Euskaltzaindiak medio gehiago behar lituzke izan martxa handiagoa hartzeko. Egin den lana handia da, erabaki asko urte gutxitan. Ez dut uste bertze hizkuntzetan honelako martxa dagoenik. Baina normalizazioan gaude eta gizarteak gehiago eskatzen du. Itzultzaileek eta teknikariek egunero dituzte beharrak. Zer gertatzen da? Euskaltzaindiak lan hori azkartzeko baliabideak behar ditu. Eta hori, azken finean, dirua izaten da. Euskaltzainen artean liberatua ez dago inor eta ehundik gora gara horrela. Euskaltzaindia ez da enpresa bat. Gobernu eta diputazioek ematen dioten diruarekin funtzionatzen duen erakundea da eta hori ez bada gehitzen ez da erraza abiadura hori handitzea.

Orain, azken urteotan, hiztegiarekin

dabil Euskaltzaindia. Bertako plenoetan sesioak monstro izaten dira, entzun dudanez, eta hiztegi bat, hitzak banan bana ikusiz, aprobaturaz... Bere bidea egin behar du. Eta presagatik ezin dira erabakiak edonola hartu.

■ Gizartean txertatu behar dira...

Bai, gauzak serio egiten ari dira. Erabakiak ez dira ia aldatzen. Euskaltzaindia erabakiak hartzen ari da. Eta orain arte erabiltzen ziren ohituraz, baina ez Euskaltzaindiak erraten zuelako.

■ Nola lagun dezake Euskaltzaindiak, Nafarroan euskararen egoera ofiziala ikusirik?

Euskaltzaindiak euskararen hedapena du helburu eta honekin batera bere erabilera sustatzea eta sustaraztea. Gizartean horren alde lan egitea. Euskaltzaindiak zuzenean hori ezin du egin, bertze erakunde batzuen bidez baizik. «Vascuenceren legea»k erraten du Euskaltzaindia dela aholkulari ofiziala. Erasoak ikusi direnean Euskaltzaindiak adierazpen ofizialak egiten ditu, Barañaingoa adibidez. Irrati kontua dela eta Sanz jaunari eskatu zitzaion bilera bat...

Eta erabileran egin behar duena da animatu eta gauzatzen lagundu baina gauzatzeko ez du indarrik, Administrazioa be-

har du izan. Oztopo nagusia legea da. Gizartearen eskuetan dago lege hau aldatzea, nafarrok ez mugatzea, eskubide berberak baititugu nafarrok. Estatu mailan ez da gertatzen inon: Katalunia, Valentzia, Galizia, EAE... Gure kasua da mugak dituen bakarra. Horrek oztopoak sortzen ditu. Eta ez da oztopo tekniko soilik, praktikoa ere bai. Administrazio mailan ez dut uste hau bezalako bertze zatiketa dagoenik, euskararekin bakarrik. Irratia, D eredua. Legeak gauza politak erraten ditu baina gero hori gauzatzerakoan baldintza konkretuak jartzen dituzte, ebazpenak-eta: «Hogei ume behar dira»... Azkenean horiek frenoak dira. Zailtasuna esan nahi du. Eta euskara ez da Euskaltzaindiarena, nafar guztion ondare kulturala baita. Ez bakarrik euskaraz dakigunona edo sentitzen dugunona, guztiona baizik.

■ Zertan da euskara Nafarroan?

Beti erran dute Belatetik gora gelditzen dela, baina egun euskaldun kopururik handiena Iruñerrian da. Umeen datuak ikusi. Ume euskaldun kopurua handiagoa da eremu mistoan euskaldunean baino. Hala ere badakigu errealitatea zein den: pixkanaka doa. Baina jendeak kontzientzia hartu du, bere ondare kulturala da. Elebidun izatearen normaltasun hori. Gizartea euren ordezkari politikoak baino aurrerago dugu. Gero eta jende gehiago dago euskararen alde, baina normaltasun batez. Eta emaitza soziolinguistikoak hor daude: aurkakoak gero eta gutiago dira eta adinekoak. Eta azkeneko epaiak garrantzi handia du: Euskararen legearekin unibertsitatea baldintzatzen, mugatzen zuten eta orain epaiak erraten du hori ezin dela egin. Agintarien jarrera hor dago, beti mugatuz. Baina epaia euskararen alde izan da, eta nafar eskubideak defendatu dira. Orain ez dago oztoporik plangintza egiteko unibertsitatean.

Erran bezala interesgarriena litzateke legea aldatzea. Eta gero, A eredua ia Erribera osoan zabaldu da jadanik, ez da nahikoa, batzuek ikasiko dute, baina hazia hor dago. Jarreraren aldaketa ikusten da. A eredua ez da ona, baina lege bertzetik ez dagoen bitartean... Gurasoen jarrera aldaketa ikusten da. Goitik beti kontra ari dira, baina bertzela nola aldatuko litzateke! ●

◆ ERLANTZ URTASUN

■ **“Garai batean ez zegoen jende prestaturik; edozein sartu zen lehendabiziko deietan, D ikastoletan, D eredueta”**

E Z P

PRINTZA

OPERA KONTU ETA AURREKONTUAK

Francisco Larrakoetxea OLBeko (Operaren Lagunen Bilboko Elkartea) lehendakariak, «Eusko-news & Media» ziber-alizkarian, operan eta, oro har, kultur munduan diruak ezartzen dituen mugak ditu hizpide:

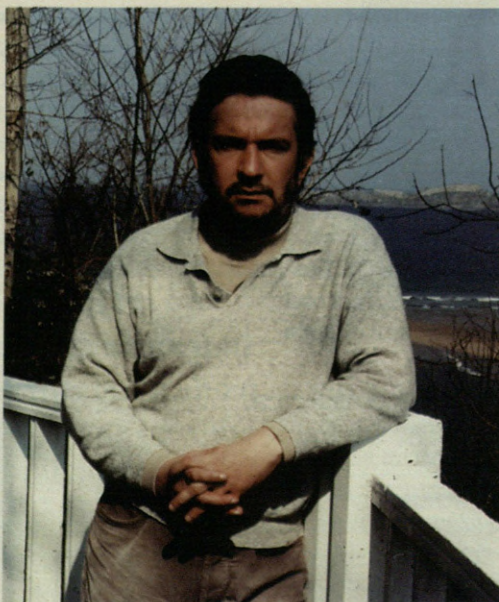
«Madrilgo Operak, Kultura Ministeritzaren babesean egonda, maisu ezagunak ekar ditzake. Madrilgo antzokiaren zuzendariak, Cambreleng jaunak, ez du arazorik aurrekontuak gainditzeko baditu eta 100 edo 200 milioi pezeta gehiago behar baditu. OLBeko lehendakariak badu horrelako arazorik. (...) Errealistak izan behar dugu. Guk aurrekontu bat dugu eta kopuru horrekin erakargarria den zerbait egin behar dugu. Munduko antzoki guztien akatsa, antzokiaren buru artista bat jartzea da, azkenean, artistikoa dena artistiko besterik ez delako. Fenomeno handi hauek eszenatokian beti hoberena ipiniko dutela uste dutenak, artista hauei diruak axolik ez diela eta arteak preziorik ez duela pentsatzen dutenak, erabat oker daude. OLBEn divo-ekin ohituta gaude, batzuetan etorri eta larruz estalitako aulkia ipintzea eskatzen dizuten horiekin; eskatzen dutena ez badiezu ematen, joan egiten dira».

DANTZAK ARGITALPEN BIKOITZA

IKERFOLKek euskal dantza munduaren inguruko aldizkaria aurkeztu berri du. «Jira galdua» izenez eta Iñaki Arregiren ardurapean hiru hilabetea behin kalean izango den argitalpena dantza tradizionalari buruzko informazioa jasotzeko xedez jaio da. Honekin batera, gainera, elkarrekin berdinak beste hiruhilabetekari bat jarri du kalean, lehen ere kaleratzen zena eta orain berreskuratu dena. «Pas de basque» du izena, Oier Araolazak zuzenduko du eta dantza-taldearen arteko zubi izan nahi du.

«BALEEN BARBAROA» HEDATUZ

TXALAPARTA argitaletxeak Edorta Jimenezen «Baleen Barbaroa» eleberriaren gaztelarazko itzulpena argitaratu emango du aurki, apirilean ziurrenik. Izan ere, nobela hau aurtengo Espainiako Literatura Sari Nazionalen lehiazteko hautatua izan zen. Sarian parte hartzeko gaztelarazko itzulpena lehenbailehen egin beharrean

■ Edorta Jimenez Sari Nazionalerako hautatua.

BOB EDNE EUSKALDUNON EGUNKARIA

aurkitu dira egilea eta argitaletxea eta horregatik itzulpen-zerbitzu batengana jo dute. Iaz bere Libelo famatuari esker ezagun egin zen Matias Múgica aritu da, besteak beste, itzulpen lanetan.

UNIBERTSITATE ESKEAN

IEHIE-k, hots, Ipar Euskal Herriko Ikasleen Elkartek mobilizaziorako deialdia luzatu du, larunbat honetan, hilak 27, Baionan. Iparraldean unibertsitate autonomo baten beharra aldarrikatzea du helburu manifestazioak. Ikasleek Baionan ikasketak amaitzeko zailtasunak eta ikerketarako sailik eza salatzen dituzte baita Iparraldean ikasketak amaitzeko prest dauden kopurua hainbat sail zabaltzeko nahikoa dela argudiatu ere.

ARTEAREN SARDESKA BILBON

APIRILAREN amaiera bitarte 20 erakusketa bateratu izango dira zabalik Bilbon. Bertako

HITZ BITAN ● Euskal ikus-entzunezkoen inguruan dihardu

Eneko Olasagastik «Deia»-n: «Erabaki politiko baten beharra somatzen dut, herri honetako sektore hau mantentzeko zenbat diru behar den ikusteko. Honek beste hainbat sektorek baino inbertsio gutxiago behar du: hemen ez da posible ez dakit zenbat telesail edo pelikula egitea: ez dago ez merkaturik, ez jenderik, ezta kapazidaderik ere hori ateratzeko»

● Ikus-entzunezkoen merkatua ez, baina literaturakoaz jardun du bere «Tentazioak» liburuaren laugarren edizioa kalean duen Jasone Osorok: «Emakumeek bentaja gutxi

L A K

KONTZERTUETATIK IKASIZ

Hamabigarrenez, 11-13 urteko haurrek Bilboko Ayala antzokia beteko dute Bilbao Orkestra Sinfonikoak eskainitako Kontzertu Didaktikoen Zikloan. Eta ez soilik ikusle gisa, hainbat haur musikariki bakarlari bezala parte hartuko baitu emanaldietan. Hilaren 13an lehen kontzertua eskaini zuten eta 4 alditan banatutako zikloaren amaiera maiatzaren 8an izango da. Juan Maria Betanzosi eskainitako ziklo honek amaiera berezia izango du: Ayalako ohiko egoitza utzi eta Kontzertu Didaktikoei Euskalduna Jauregia estreinatuko dute.

■ Damian Muñoz.

IZENAK

Damian Muñoz koreografo gasteizarrak lan berria aurkeztu zuen hilaren 13 eta 14an Bilboko La Fundación aretoan, Mar Gomez valentziarrarekin batera. bakoitzak bina plater eskaini zituzten menua osatzeko (horixe da lanaren abiapuntua).

Joxe Belmonte Fernandez de Larrinoa bilbotar idazleak «Amodio zoroak» liburua argitaratu du Elkarlanean etxearekin. Azken aldi honetan gehien landu duen generoa eta sari ugari ekarri dizkiona, ipuinarena landu du berriro ere.

Koldo Almandoz donostiarrak «Adar ba kar» laburmetraia berria filmatu berri du Zestoako bainuetxean. Jose Ramon Argoitia eta Asier Hernandez aktoreak dira filmeko protagonistak.

hainbat taberna eta kulturgunetan 20 artista desberdinen lanak —Eva Artetxe, Karlos Baudillo, Rafa Legorburu, Joseba Karbajal, Isidoro Calzada eta beste hainbatenak) dira ikusgai «Sardeska karte 99» izenburupean. Izan ere, erakusketak jaso dituzten 20 guneak hiriko plano batean batuz gero sardeska baten itxura hartzen dutela ikus daiteke.

ZIZUR TXIKIA HANDITUZ

IRUÑEKO Zizur Txikiko San Fermin ikastolako eraikin berriko lanak hasi dira dagoeneko. Lehen harria hilaren 13an jarri zuten. 2000. urteko ekainerako amaiturik izango da Bigarren Hezkuntzako ikasleak bilduko dituen egoitza.

ERMITAGAÑA SAREAN

EUSKARAZ ikas ahal dezaten gelarik zabaltzen ez dieten Ermitagañako 16 haur ezagunen

gurasoak euren salaketa Internetera zabaltzea erabaki dute. <http://web.jet.es/modelod/> helbidearekin, web orri bat ipini dute horretarako. Bertan euren seme-alabei gertatutakoaren berri ematen da.

■ Ermitagañako haurrek badute web orria.

dauzkagu eta emakume izateak hasieran balio izan badu bultzada emateko, nik aprobetxatu egingo dut» ● **Teresa Izu** margolaria Guggenheimez ari da horrelakoak esatean: «Kanpoko obrak ekarri eta Euskal Herrikoa ez badu erakusten, uste dut etekinak ostalaritzan ikusiko dituztela» eta aurrerago oraindik ere garbiago hitz egiten du gaiaren inguruan: «Niretzat, museoak hilak daude» ● **Hilik** ez baina sortzeke dagoena euskara juridikoa da **Luix Barinagarrementeriaren** ustetan: «Aukera dugu gaztelaniazkoa baino hizkuntza errazagoa sortzeko, ez hain zaharkitua» ●

■ K. Almandoz.

Irrati publikoa euskaraz Iparraldean

Radio France-ko Irrati Publikoak euskara gero eta gehiago erabil dezan eta azkenean Irrati Publiko sarea osoki euskaraz emitituko duen frekuentzi bat izan dadin, aspaldidanik abertzale munduan aldarrikatzen dugun eskakizun bat da. Euskarak behar duen tokia ukan dezan komunikabideetan. Eskakizunetan soilik ez egoiteko eta gauzak guk nahi alderat ez zirela batere mugitzen oharturik sartu ditugu gure komunikazio tresnak herriaren laguntzarekin.

HAMAZAZPI urtez egin dugun lana Iparraldeko herritarrengan duen oihartzun baikorrek, abertzaleek plazaratu eskakizuna herriaren funtsezko eskakizun bat dela frogatzen duelarik, jakiten dugu azkenean Radio France-ko zuzendaritzak tokiko langileek errepikatzen duten galdea konduan hartzen duela eta frekuentzi berri baten behar dagola. Bidea luzea izanik eta jakin gabe oraino nolako ahalak (jende, material) eskainiak izanen zaizkion irrati berriari, baikorki ikusten dugu euskararen eremua zabal lezaken norabide hori.

EUSKARAZ ariko den irrati publiko bat ez da aitzakitatzat hartua izan behar hemengo euskal irrati libreek segitzen duten lanaren baztertzeko, bereziki podere publikoari (Hautetsien Kontseilutik hasiz) galde egiten diogularik herriak eraiki dituen tresnak azkartzeko zor duen laguntza ekar dezan. Zeren eta Iparraldeko 3 euskal irratiek elgarrekin eta bakotxa bere aldetik lan eremu bat, egin molde bat, finkatu dute eta entzulego bat fidelizatu. Geroari begira Euskal Irrati Publiko bat sortzen eta azkartzen bada ere Iparraldeko 3 euskal irratiek ukanen dute zer egin eta funtzio elgar osatzaileak ukan dezakete. Hala nola pluraltasunaren aldetik: Frantsesez bezala euskaraz ere Iparraldeko entzuleek irrati bat, informazio bat, programazio bat baino gehiago merezi dute. Bestalde 3 euskal irratiek altxatu egiturek erakusten dute herritarrengan duten hurbiltasuna: irrati bakotxa

bere estudio eta langileekin Xiberoko, Baxe-Nafarroko eta Lapurdiko bizizaleen artean eguneroko biziaren lekuko zuzena baita. Azkenik hurbiltasun horrek komunikazio parte-hartzaile edo interaktiboa sustatzen du: gero eta hobekiago formatuak diren profesional ekipoen ondoan laguntzaileak ere hor ditugu bere ikusmolde eta egin molde gehigarriekin. Gainera oso aberatsa den elkarte munduarekin (euskalgintzan, kulturean edo arlo sozial ezberdinetan) elkarlanean jartzeko malgutasun eta gaitasun osoa daukate eta begiratu behar dute 3 euskal irratiek.

Jojo Bidart
Irulegi Irratiko kidea

*“Jakín gabe oraino nolako ahalak
eskainiak izanen zaizkion irrati
berriari, baikorki ikusten dugu
euskararen eremua zabal lezaken
norabide hori”*

BIZI dugun diglosian hizkuntza menperatu egoeratik ateratzeko tresnak baitezpadakoak ditugu, horietan kokatzen dira euskal irratia. Iparraldean euskaradunen kopurua ttipitzen eta zahartzen ari delarik, oinarritzako lan bat segitzen dugu, alde batetik euskal irratia euskaradunen artean baliatuak izan diten, dakiten hizkuntza entzuteko eta erabiltzeko gogoia eskainiz; bestaldek euskalduntzen edo euskarari buruz interesa ukaiten ahal duten erdaldunekin zubia eginez. Euskaradun/erdaldun herritar multxoak mugikorrek baitira (euskararen kalterako Iparraldean), irratiek ere zerbait egin dezakete euskara ez dakiteneri euskaldun gizarteari interesatzeko eta hein apal batean euskalduntzen laguntzeko. Horregatik frantsezko leihoak atxikitzen ditugu Xiberoko Botzan eta Irulegiko Irratian bai eta euskara ikasteko irrati-saioak eskaintzen ditu Gure

Irratiak. Euskalduntze prozesuan ezin ukatuzko funtzioa betetzen dute 3 euskal irratiek eta geroari begira merezi du gehiago landua izaitea.

HITZ horiek idazterakoan argi ageri zait Euskal Irrati Publiko bat sortzearekin elkarren arteko egitura azkartzen duten 3 euskal irrati lan beti beharrezkoa izanen dela Euskara eta Iparraldearen onetan ●
«Ezpala». 10. zenbakia

N E M E S I O E T X A N I Z

Iragan mendean jaio eta duela 17 urte hil zen Nemesio Etxaniz mende honetako euskal kulturaren erreferentzietako bat dugu. Hainbat lan egin zuen, kantik, itzulpenak, irratiko gidoiak, euskara ikasteko metodoak, baina olerkigintza eta narrazioa izan zituen gogokoena.

INTEGRISMO KATOLIKOAN HASI EUSKALTZALE SUTSUAN BUKA

Behingoz bada ere, ez nuke Nemesio Etxanizen erradiografia ordena logiko batean plazaratu nahi. Egia da, gaztaro joan-etorriek bizitza osorako markatu zutela baina heldutasunean izan zuen jokaerak eta hartu zuen bideak berebiziko garrantzia izan zuen bai euskarari, baita euskal kulturari ere. Horregatik beharbada atzeko aurrera eta handik hona ibiltzeko lizentzia nire kabuz hartuko dut.

Nemesio Etxaniz Azkoitiko Kale Nagusian jaio zen bada ere, munduratu Bergaran münduratu da, Santa Marina parrokia apaiz-laguntzaile kargu bidaltzen dutenean. Gaztaroan jasandako hezkuntza zorrotzaren ondorioz, integrista iritsi zenik ere esan daiteke, moral puritana aldarrikatzen saiatzen da herritarren artean, baita pulpitutik gogor aritu ere. Baina denborak aurrera egin ahala jarrera trinko hauek alboratu eta moral kontuan lasaitze-bideari ekingo dio eta Comillaseko seminarioan ikasitako dotrina auzitan jartzen hasiko da.

EUSKALTZALETASUNA.

Moral kontuetan gurdibidea utzi eta errepidea hartu aurretik, izango du Nemesiok aldaketarik bere barruan. Euskal kontzientziadun familia hezi bada ere, ez du oraindik euskaltzaletasun hitza ondoegi barneratu. Seminariora iritsi arte ez du jakingo bene-tan hitz honen gutzizko esanahia. Eralda-

■ Nemesio Etxaniz 1899an jaio zen Azkoitiko Kale Nagusian eta 1982an Donostian hil, azken 30 urteak bertan bizi eta gero.

keta honetan, Aitzolek zerikusi handia izan zuen, ikaskide eta lagun izan baitzuen Comillasen.

50eko hamarkadan inork baino hobeto adierazi zuen literatura bidez euskal kontzientziaren krisia

Jokin Zaitegi eta Andima Ibiñagabeitiaren kasuan euskaltzaletasuna errebelazio modura agertu bazitzairen ere, Neme-

sio, apaizgaitegiko hizkuntza-aldaketak eraginda sortu zitzaion euskaltzaletasuna. Eraldaketak honek fruitu ugari emango ditu, lehena «Arralde» izeneko elezaharra, non aitari entzundako istorio bat paperera eramaten duen 1923. urtean. Lana ARGIAk argitaratu dio.

GERRA GARAIA ETA KRASKADURA.

Gerrarean Eliza Katolikoa eta moral kristaua zainduz euskaltzaletasuna suspertzea eta euskal aberriaren alde ezer egitea osagarriak ziren, ez ahaztu garai hartan, nazionalista jeltzaleen indarrak gorantz egitearekin bat herrietako indar karlista eta integrista monarkiko espainolak atzera zetoze. Sozialistak berriz hiri eta industri-herrietan errotzen ari ziren.

Gerrarekin batera ordea indar espainolek bultzaturik Burgosera aldegin beharrean izango da Nemesio Etxaniz. Han, *a divinis*, funtzio sakra-

turik ez ematera zigortzen dute eta batetik bestera ibili ondoren Erromara joko du laguntza eske. Hangoak ere kale egin eta apaiz jarraitzen badu ere Gotzaitegiarekiko harremanak eten egingen ditu. Honen ondorioz herri txikietan mezak ematek biziko da.

Momentuan jakin ez arren izugarritzko garrantzia izango du Nemesioren erabaki honek aurrerantzean. Kristau izatearen garrantzia barnean baldin badarama

■ Don Manuel Lekuona (ezkerrean) lagun izan zuen Nemesio Etxanizek (eskubetik bigarrena).

ere, euskalgintzari eta gerratean zanpatutako euskaldunen eskubideak aldeztuari ekingo dio handik aurrera. Nemesio Etxanizek, letra gutxi euskaldunak, euskaldun iraunarazteko eginkizunari lotuko zaio.

EUSKAL KONTZIENTZIA.

1950eko hamarkadan inork baino hobeto adierazten du euskal kontzientziaren krisia literatura bidez, batez ere Olerki eta «Izotz-Kandelak» eleberriaren bitartez. Nemesio Etxanizek Euskal

Herrian bizi arren hanka erbestean du, Guatemalan baitira adiskide dituen Andima Ibiñagabeitia, Jon Mirande eta Jokin Zaitegi. 60ko hamarkadan ordea, eta batez

■ Arantzazuko erabakiek eta Manuel Lekuona Euskaltzaindiaren burutzatik baztertzeak atsekabea sortu zioten

ere Jose Antonio Agirreren heriotzaren ondorioz, erbesteak garrantzia galtzen du, euskal idazle asko bertaratu egiten da eta

gerora ezagunena egingo den lana hasiko du Nemesio Etxanizek. Gobernadoreari gutunak bidaltzen hasiko zatzaio.

Ez da, ordea, politikara deialkatuko. Euskal Herriaren etorkizuna, iragana ezagutuz bakarra eraiki zitekeela pentsatzen zuen eta gogor salatzen hasten da herrietako jauntxokeria eta gizarte-azietan ohi den atzerapena; halaber, apaizkeria, apaizen gehiegizko aginpidea eta puritanismoa gaitzesten, baina era berean kristautasun osoko gizartea du miresten eta etorkizunerako ere horietan opa dio Euskal Herriari. Uste sendo honexek zuzenduko du denbora luzez Valencia Remon Gobernadorearekin izango duen gutungintza politikoa, eta halaber jardun literario guztia.

ENKARGUZO ETA GUSTUKO LANAK.

Nolabait zehaztearren, oso lan politiko egin zuela esan daiteke. Behar horrela eraginda eta bizitzea egokitu zaiola zaiola garaia zela eta, denetik egin beharra izan zuen. Batetik enkarguzko lanak aipa daitezke, baita egiteko agintzen dizkietenak, irratiko gidioak eta euskara ikas-terako metodoak. Arrate, Segura eta

Loiola irratia langai eskasean dabil zela eta, haien zat gidioak laburrak prestatu zituzten. Edota hasi berriak ziren ikasleak

■ Aita hilko-ez-hilko

Integroetakoa zuen aita, Azkoitiko jaioterrian alkateorde izandakoa. Jesuiten Comillaseko Unibertsitate Pontifizioan hamabi urte eman zituen apaizgorako prestatzen. Gaztetatik jeltzale sentitu zen, ez integrista monarkiazale espainiar.

Alabaina, hondarrik hondarrean zer alde zegoen, bada, jeltzaletasunaren adar nagusienetakoa helburua. Engracio Aranzadik ideologikoki gidatzen zuenarena honakoa bazen: «*Izan zaitezte zintzoak, zindoak moralki, arrotzak ditugun lohikerian eta sinesgabetasunean jausi gabe, norbanako gisa nahiz herri gisa, eta halatan Jainkoaren laguntza izango duzue, bai banako gisa eta ha-*

laber herri gisa ere». Ikuskera eta sentiera honek, jakina, ongi betetzera, sakrifizio gogorak eskatzen zituen, barru-barruko hainbat irrikari uko egin beharra.

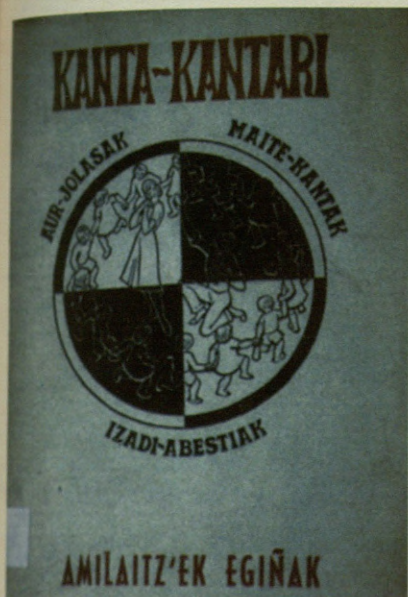
1936ko gerra eta bigarren mundu gerraren ondorenek zartatu eta arrakalatu zuten gerra aurreko euskal kontzientzia onaren balioaren sinesmena. Oso gutxi ekin zioten, haatik, gerra aurreko ziurtasun moral zail bezain ederrari azpiak jateari. Jon Mirandek erro-erroan ezarri zuen aizkorakada, kristautasuna eraitsi eta paganismoa eraikitzeke xedez. Beste batzuk baino lotura gutxiago ere bazuen aurrekoarekin. Salvatore Mitxelena frantziskotarrarentzat astunagoa zen.

Sumin santua aldarrikatu zuen, Euskal Herria hil nahian ari zirenen aurkako bizi nahi oldarkorra.

Nemesio Etxanizek ere gurasoen integritate, sexualitatearen kontrako jarrerara itxi hormatua artesitu nahi izan zuen, horma erabat suntsitu gabe. Punturik minberenetan joaz, hots, erotismoaren eta fedearenean. Artean bizirik zegoela, indartsu zegoela integritate, moralkeria. Ezin ulertu ugari jasan zuen bere kidekoen artean.

Ilobok berriz, ez dugu gehiegi ulertu, delako moralkeria eta fedea ahaldua jaso dugulako, sekularizazioak eraitsia. Eta ez diogu eskertu, ez estimatu ●

◆ PAKO SUDUPE

■ Hasi berriak ziren ikastoletarako abestiak egin zituen.

abestiak egiten ditu.

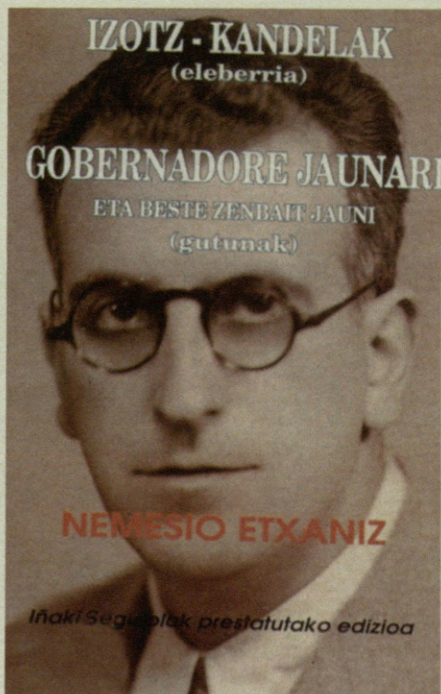
Beste batzuetan, Jarrai antzerki taldeak horrela eskatzen diola eta, O'Neill drama-gile amerikarraren obraren bat euskaratzen du. Dituen eskaerak gainezka egin arte pirlatzen badira ere, mahai ganean badu gogokoak dituen literatur bideak jorratzeko astirik. Langintza honetan jorratuko ditu bai olerkigintza zein narrazioa. Halaber, modan ziren runba, fostrop, tango musika letrak euskaratuko ditu.

EUSKARA ETA EUSKALDUNAK.

Nemesioren lanak behin eta berriz adierazten du euskararekiko duen jarrera. Abestiak euskaratzeak, «Ez dok Amairu» taldearekin lan egiteak, antzerki lanak egokitzeak edota haurrentzako kantutegia sortzeak gizartearekiko zuen begirunea azaltzen dute. Herritarrei begira egiten zuen lan.

Garaikideak ziren askok, Biñagabeitia, Zaitegi eta Orixek kasu, garrantzitsuena kultura egitea zela irizten zioten, goi mailako kultura, eta horretan ahalegindu behar zela bereziki. Nemesio Etxaniz eta Aita Lekuonaren ustez berriz, euskal hiztunengana iritsi beharra zegoen, hauek euskarari tinko eutsi ziezaioten. Horretarako eleberri modernoaren beharra zegoen, antzerkien beharra...

Euskara literarioaren batasunak nonahi liskar asko sortu ditu eta Nemesiok ere izan zituen bereak. Azkuezale eta gipuzkera osotuaren aldeko azaltzen zen. Ez zuen uste euskal ikastolak indartu arte batasuna

■ «Izotz-kandelak» eta Gobernadoreari bidalitako gutunak ezagun egin ziren.

ezartzea komeni zenik, eta Arantzazuko erabakiek, eta guztien gainetik Don Manuel Lekuona lagun eta irakaslea Euskaltzaindiaren burutzatik baztertzek berebiziko atsekabea sortu zion. Jainkozale eta abertzale-euskaltzale, 1982ko urtarilaren 27an hil zen Donostian, azken 30 urtetan bizi izan zen hirian ●

◆ IKER ESTALA

■ Etxaniz Azkuezale eta gipuzkera osotuaren aldeko azaldu zen.

ITZULPEN ZERBITZUA
eskura
SERVICIO DE TRADUCCION

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA
20001 DONOSTIA

TELEFONOA: 943 29 18 30

FAXA: 943 27 58 69

eskura@bezeroak.euskaltel.es

Itzulpenak

Testu zuzenketak

Interpretaritza

Bezeroen beharretara egokituz,

Ingelesa
Frantsesa
Alemaniera
Italiera
Katalana
Portugesa
Galegoa...

bizkuntzetarako itzulpenak ere
eskaintzen ditugu.

1985EAN SORTUA

Sü Azia elkarteak 1978. urtean eratu zen Zuberoan euskararen eta euskal kulturaren alde lan egiteko xedez. Ibilbide aldakorra izan du, baina orain urtebete egin biltzar nagusian ildoak garbi utzi zituen. Apirilean aldizkari berria karrikaratuko du: «Txinka», pindarra alegia.

■ Allande Sokarros kazetaria eta Junes Casenave-Harigile Altzaiko erretore eta pastorelegile ezaguna Mauleko Pilota plazan.

ZUBEROAN EUSKARAREN “SÜ AZIA” PIZTU NAHIAN

Sü Azia: txingarra, kanborra. Zuberoan bada euskararen txingarra piztu, suspertu nahi duen elkarteak. 1978an sortu zen, Frantzia Dascon, Junes Casenave-Harigile eta ikastolen eta kultur munduko beste zenbait euskaltzaleren ekimenez. Bi hamarkada hauetako ibilbidean sasoi ezberdinak bizi izan ditu, bere helburuetan aldaketak; urte oparoagoak eta baita geldialdiak ere. Egun, ordea, ez du euskararen eta euskal kultu-

raren aldeko ekimenik falta.

Euskal Herriko biztanle dentsitate txikiak (20 biztanle inguru kilometro karr-

■ **Duela urtebeteko biltzar nagusian euskararen aldeko ekimenei lehentasuna ematea erabaki zuen Sü Aziak**

tuko) duen probintzian euskara gainbehera omen doa. Uste edo errealtate horri aurre egin, joera irauli eta egoerari aurre hartu

nahi dio bertako hainbat jendek. Horien artean daude egun Sü Azia kudeatzen duten kideak. Eta horretarako dihardute lanean.

Allande Sokarros «Euskaldunon Egunkaria»ko kazetari eta elkartearen kideak lan honen zentzua aleren berri eman digu. Zuberoako herrien izenak, esaterako, grafia egokian paratzea lortu dute: «Aspaldiko eztabaida zen hau. Bizpahiru bilera izan ditugu Euskaltzaindiako Oñamastika sailarekin eta azkenean orain arte

erabiltzen zen ortografia traketsa baztertu egingo da eta Zuberoako herrien izenak ortografia normalizatuan agertuko dira. Aspaldiko premia zen».

Hiztegitxo bat ere atera dute. Ez erdarazko hitzak euskaraz emateko, edo alderantziz, «batuaren eta zubereraz bakarrik esaten diren hitzen arteko zubiak egiteko, senideak azaltzeko» baizik. 400 bat hitz bildu dituzte guztira.

Dendetan euskararen erabilera sustatzeko egin kanpainak ere izan zuen oihartzunik, nahiz eta, Sokarros berak «Jakin» aldizkarian berriki zioen moduan, izan ziren, halaber, aurkako jarrerak. Atarratzeko kasua aipatzen zuen horren eredu. Gainerantz, aldeko harrera gailendu da. Kanpaina berau Ipar Euskal Herriko beste bi herrialdeetan ere egin da, eta Euskal Herrian Euskarazek (EHE) hartu du horren ardura bietan.

«TXINKA» ALDIZKARIA.

Orain beste zenbait egitasmo du esku artean. Horien artean, urte batzuk atzerago bildutako kantu tradizionalen sailkatzea eta baliatzea. «Xiberoko Botza eta beste bi Euskal Irratiekin egingo dugu. Kanta asko grabatuta daude eta hor dagoen aberastasun hori gaur egun baino hobeto baliatzea da helburua, egun ez baitira behar bezala ba-

■ Junes Casenave-Harigile Sū Aziako sortzaileetako izan zen eta egun ere bertan dihardu lanean.

liatuak».

Haurrei begira ere egingo dute lan, hauengan «euskararen erabilpena akuilatze».

Hamarkada hasieran zuberotarren % 60 elebiduna zen, eta argi da, beherantzko joera hori irauli nahi bada, arlo hau

«Txinka» hiruhilabetekarian zubereraz idatzitako testu zaharrak egungo kontuekin tartekatuko dituzte

indartzea nahitaezkoa dela.

Alabaina, Sū Aziaren ekimen deigarriena beharbada apirilean bertan karrikaratuko duen aldizkaria izango da, «Txinka» (txinparta). «Argitara eman nahi genuke

aurreko hamarkada eta mendeetan agertu ziren zubererazko idatziak eta idazlanak. Hori bai, ortografia berrian, gaur egunekoan». Horrez gain, testu berriak ere sortuko dituzte, egungo kontu eta arazoak hizpide hartuta. Hiruhilabetekaria izango da eta lehen aleak —Saran izan ohi den literatur topaketan egongo da salgai— 8 orrialde ukanen ditu. «Zabal banatu nahiko genuke, ez Ipar Euskal Herrian soilik, baita Hegoaldean ere». Lehen ale honen tirada handiagoa izango da. Aurrerantzean orrialde kopuru hori bikoizten saiatuko dira.

Apirilean elkarteak biltzar nagusia burutuko du eta, aipatu egitasmoen gain, abian jarriko dituztenak erabakiko dituzte.

20 URTEKO HISTORIA. Epe honetan aro ezberdinak bizi izan ditu Sū Aziak. Sorreratik 1989ra bitartean lehentasuna eman nahi izan zitzaizen euskararen aldeko ekintzei, hori baitzen elkartearen estatutuen edukina. 1990-1993 artean «jasotako dirulaguntzekin, lan bat egin zen Zuberoako abesti tradizionalen biltzeko eta sailkatzeko. Grabaketak egin ziren —Marxel Bedaxagar arduratu zen hortaz— eta Zuberoako hainbat jende, gehienak adinekoak, zituzten eskuz idatzitako kuadernoak bildu ziren». Euskararen aldeko lanak ordea, desagertu egin ziren. Hurrengo hiruzpalau urteetan elkarteak ez zuen apenas funtzionatu. «Gogoetaldi bat abiatu zen, baina euskararen sustatzaileak ez ziren bertan».

Orain urtebete, 1998ko martxoaren 28an, biltzar nagusia egin zuen Sū Aziak eta bertan euskararen aldeko ekimenei lehentasuna eman behar zitzaizela irizten ziotenak gailendu ziren. Beste batzuk, antza, beste modu batean ulertzen zuten elkarte, turismoa bultzatzeko bitarteko bezala, folklorea indarra ginez...

Uteroko biltzar nagusian 30 bat kide biltzen da. Elkartearen jarraipen batekin lan egiten dutenak 10 bat dira, nahiz eta ez duten inor liberatu gisa. «Hori Ipar Euskal Herriko egoera ohikoa da». Urte honetan, hala ere, «lanpostu bat sortu nahi genuke, ikastolatik datorren gazteren batentzako. Bada Zuberoan ikastolatik ateratzen den ikasle multzo bat, baina ez da lan eskararik euskara arloan» ●

◆ ERIZ ZAPIRAIN

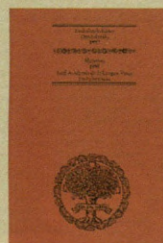
■ Ondarearen Etxean (Postetxetik gertu) duten egoitzan, aldizkaria prestatzen.

Astia Hartuta

LIBURUAK

EUSKALTZAIN- DIAREN OROITIDAZKIA 1997

Euskaltzaindia
313 orrialde

Euskaltzaindiak 1997. urtean egindako guztiaren balantzea jaso du liburuki zabal honetan. Lehen zatiak ekintza orokorrei, hots, gertakari, arau eta erabakiei egiten die toki, ondoren sail eta batzorde desberdinen lanari erreparatzeko. Hirugarren zatiak zerbitzuak ditu hizpide, egoitza, ordezkariak, liburutegia eta argitalpenak, alegia. Herri Administrazioarekin eta beste erakunde batzuekin izandako harremanak ere kontuan hartuak izan dira, EAEko eta Nafarroako gobernuekin, udalekin eta Euskal Herriko Unibertsitatearekin izandako elkarlan eta kontaktuak azalduz. Azkenik, Euskaltzaindiaren organigrama eta aurkitegia erantsi dizkiote 97ko balantze honi, karguen zerrendak, batzordeak eta barne-organigrama zehaztuz ●

EKONOMIA ETA FINANTZAK HIZTEGIA

Hainbaten artean

UZEI
717 orrialde
3.500 pta.

Lore Azkarateren zuzendaritzapean eta Azkaratek berak eta Arantzazu Olazabalek koordinaturik, Euskal Herriko Unibertsitateko, Nafarroako Unibertsitate Publiko eta Deustuko Unibertsitateko hainbat irakasle —ekonomilariak gehienak eta hizkuntzalari bat tartean— burututako hiztegia da honakoa. Duela 17 urte UZEIk Ekonomia hiztegia kaleratu zuenetik, beste hiztegi batzuk argitaratu dira, asko landu da gai hau eta gauza asko aldatu da lexikoari eta idazkerari dagokionez. Oraingoan urteetako lana bildu, osatu eta eguneratu da, ekonomiaren inguruan euskaraz jarduten duen edonorentzat tresna baliagarria izate aldera ●

HASTA LA DERROTA, SIEMPRE

Juan Luis Zabala

Hiru
271 orrialde
1.400 pta.

Juan Luis
Zabala

hasta
la derrota,
siempre

Ernesto Che Guevararen esaldi ezaguna titulurako moldatu eta Juan Luis Zabala Azkoitiako idazle eta kazetariak bere jaioterriko 80ko hamarkada hasierako giroa eskaintzen du nobela honetan. Fikzioa topa daiteke nonahi, baina oinarrian egiazko gertakariak topatuko ditu irakurleak. Gazte Asanbladak okupatutako egoitzak, horrek aurreko mundu itxian suposatu zuen haustura, guraso eta agintee bultzatutako inertziatik at ibiltzea... hori guztia pertsonaia desberdinen bidez islatzen du Zabalak; hor dira Julen abertzalea, Antijos akрата, Shepe punka... Horren guztiaren emaitza nobela entretenigarri eta bizia da, fikzioaren bidetik errealitate konkretu bat ezagutera bultzatzen duena ●

1999KO UDARAKO ETA 1999-2000 IKASTURTERAKO AURKEZPEN- TXOSTENA

Eusko Jaurlaritza
166 orrialde

Irakasleen alfabetatze-euskalduntzeaz arduratzen den Iralek datorren urte t'erdian abian jarriko den programa bildu du liburuxka honetan. Euskarazko eta gaztelarazko testuetan, lehenik, programaren helburua, bertan parte hartzeko aukerabideak, honen eraketa eta eskema nagusia eskaintzen dira. Ondoren programa horren puntu bakoitza zehazten da, udako ikastaroei dagokien programarena lehenik eta hurrengo ikasturtearen programaren ingurukoa ondoren —irakastorduz kanpoko ikastaroak batetik eta orduz barnekoak bestetik—. Ikastaro motak, xedeak, baldintzak eta Jardunbideak xehetasunez azaltzen dira puntu bakoitzean ●

KAZKAZURI
Antton Kazabon

Sendoa
103 orrialde
850 pta.

Jose Joakin Urbietak, Kazkazurik, horrela ematen dio ongietorria berari buruz idatzitako liburua irakurtzera animatu den orori: «Inor zahartzen ez den lekutik/jarria nago begira/hainbat urtetan bizirik iraun/arazi nauen herrira,ta oraindik ikus dezakedanez/bertan bertsoen distira/bisitan nator berriro ere/bertsoen bizi-tokira,/zuen begien argira».

Bertsolari oiartzuarraren pasadizoak eta bertsoak bildu ditu Antton Kazabonek, haurren begietan jarrita. Kazkazurik aitortzen du ez zela mutil itxurosoa: «Aurretik ihesi joaten zitzaizkidan denak (emakumeak) eta Antoniori, berriz, denak atzetik segika», zirikatzaileetan zirikatzaileena zen, ordea. Gertaera ugariaren artean haurrentzat atseginenak izan daitezkeenak bildu ditu Kazabonek ●

«Gertaera politenak aukeratu ditut»

■ *Antton Kazabon*
Idazlea

Txirrita sailan argitaratzen duzuen laugarren liburua da. Helburua betetzen ari da?

Ez da erraza guk dugun helburua betetzea. Bertsolariak hurrengana hurbildu nahi ditugu eta bertsolariaren arabera alde handia dago. Adibidez, ezin dira alderatu Fernando Amezketarra eta Lazkao Txiki Kazkazurirekin. Lehen biei anekdota errazago topatzen zaie azken honi baino. Gainera, Jose Joakin Urbietak Yarzabal, Kazkazuri, joan den mendean jaio (1873an) eta 1932. urtean hil zen. Beste giro bat bizi zuen eta baserri giroan kokatzen dira batik bat bere bertsoak. Zenbateraino dira erakargarriak horrelako bertsoak gaur egungo haurrentzat? Telebistara eta ordenadorera ohituta daude. Bertsolaria berriz, aspaldikoa eta ezezaguna da. Hala ere, ez naiz ezkorra alde horretatik.

■ **Haurrentzako erakargarritasun hori lortzeko zein bide jarraitu dituzu?**

Batetik, edukia ondo zaindu behar zen. Gaiene edo egoeren aukeraketa on bat egiten saiatu naiz, haurrentzat ulergarriak eta eza-gunak izan daitezkeen. Gertaera politenak

aukeratzen saiatu naiz. Bestetik, estiloari dagokionez, liburua lehen pertsonan idaztea erabaki dut. Ezin hasiko nuen: «Bazen behin...». Aspaldiko kontua dirudi horrela kontatuta eta gazteari ez dut uste asko atsegingo litzaiokeenik. Liburua josten duen beste elementua marrazkia da. Irudiak Andoni Odriozolak egin ditu, nire ikasle izanarik, eta puntuen teknika erabiliz nire ustez marrazki ederrak geratu dira. Azken finean, aurreko mendeko bertsolari baten bizitza abiapuntu hartu eta moldaketak egin behar dira gazteen begietara atsegina izan dadin.

■ **Batik bat azkenaldera bertso ugari sartu duzu eta baita pentagramak ere.**

Kazkazuriren hiru doinu ezagunenak bildu ditut. Bata «Antonio anaia»ren atalean, bestea «Sasterretik hasita» atalean eta hirugarrena bertsolariak bere buruari abesten dion atalean. Hemen egia esan, bi doinu jarri ditut aukeran.

■ **Zein izan da zure informazio iturri?**

Auspoa saila izan dut iturri nagusi, bertsolariaren baserrian izan nintzen, Oiartzunen, baina ez dut ezer aurkitu ●

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosok eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahanzt dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordaintza hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gainkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Deia ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

D

141. zenbakia

Elhuyar

56 orrialde

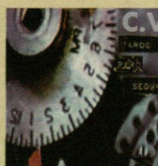
620 pta./27 l.

TARDE PERO SEGURO

CV

TX diskak

«Tarde pero seguro» —kostata argitaratu du laukoteak lehen diskoa, nonbait izenburua daraman diskoko kanturik gehienak Shot! estudiotan izan ziren zuzenean grabatuak Iñaki Bengoaren eskutik eta, gainera, honen laguntzaz, bertan egin ziren nahasketak ere. Beste batzuk, IZn izan ziren grabatu eta nahastuak, kasu horretan, Jesus Suinagaren eskutik. Masterizazioa, aldiz, Azkarateko katarain estudio-tan burutu zen.

Blues kutsuko abestien hitzak bakarda-
dea eta maitasunaren —«¿Quien eres
tu?»— ingurukoak dira batzuetan, baina
beti gaua dute oinarrian, eta horrekin lo-
turik alkohola sarritan —«La noche arde»,
«Pájaro de la noche» edota «Bebe»—. Dis-
koak bi ale instrumental ere jaso ditu
«Canguro frito» bata eta «Escaleras al in-
fierno» bestea. Diskoa ixten duen azken
honetan Aitor Irisarriren armonika da ai-
pagarri ●

Zientzia eta teknika aldizkariaren martxoko zenbakian tropikoetako infekzioak, hemen ezagutzen ez direnak, aztertzen dira. Bertara hurbiltzen denak infekzio horiek ebitatzeko hartu beharreko neurriak ere zehazten dira. 1998ko CAF-Elhuyar sarien banaketaren inguruan ere luze dihardu aleak. Odol analisisetan agertzen diren siglen atzean zer dagoen jakin edota autoan goazela irrati interferentziak gainditzten dituen tresna ezagutu nahi duenak ere bertan izango du erantzuna. Etxetresnak, energi iturriak, ospitale-tako infekzioak... besterik ere badakar aurki 25 urte beteko dituen aldizkariak ●

Eibarreko Curriculum Vitae edo C.V. taldeak bere lehen lan luzea osatu du. Hamar abestiz, bertako Express etxearekin eta TX diskak zigiluaren babsan.

Aitor Irisarrik ahotsa jarri eta baxua eta armonika jotzen ditu taldean; Fernando Machin-ek gitarra jo eta ahotsa ere ipini du. Oscar Martinez-Toledano da taldeko beste gitarra eta, azkenik, Oscar Sola bateria. Gainera, grabazio honetan, Laura Sarasqueta eta Estitxu Zabalaren koruak izan ditu

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

GASTEIZ FM 98

LOIOLA FM 99.8

DONOSTIA OM 1224

Towns and cities shown on the map include: Durango, Zornotza, Elorrio, Arrasate, Aretxabaleta, Eskoriatza, Leintz-Gatzaga, Aramaio, Elgeta, Bergara, Urretxu, Zumarraga, Legazpia, Oñati, Idiazabal, Zegama, Altsasu, Etxarri Aranzatz, Ataun, Lazkao, Zaldibia, Beasain, Ordizia, Itsasondo, Legorreta, Bidegoian, Errezil, Villabona, Andoain, Urnieta, Lasarte, Orio, Zarautz, Zumaia, Deba, Itziar, Mendatxo, Zestoia, Elgoibar, Ermua, Soralue, Eibar, Azkoitia, Azpeitia, Aia, Asteasu, Pasaia, Lezo, Errenderia, Oiarzun, Astigarraga, Hernani, Hondarribia, Donibane Lohitzune, Hendai, Irun, Bera, Lesaka, Goizueta, Tolosa, Alegia, Lizartza, Leitzia, Atallo, and Ibañeta.

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

BILBO martxoak 28

Finala
BBK-k antolatzen duen
Bertsolari Gazteen VII.
Sariketako finala izango
da igandean.
Kafe Antzokia
12:00

DONOSTIA martxoak 28

Korrika
Azken kilometroak
burutuko dira Gipuzkoako
hiruburuan. Ondoren
hainbat ekitaldi izango da.

DONOSTIA martxoak 26 eta 27

La Fura dels Baus
Federico García Lorcar
buruzko muntaia
ezezaguna aurkeztuko du
talde ezagunak: "Ombra".
Victoria Eugenia
20:00

KANBO martxoak 27

"Beberearia"
Xirixiti Mirixiti taldeak
bere antzezlan eskainiko
du.
AIEC aretoa
21:00
(Argazkia: "Gezur
mezur" muntaia)

BILBO martxoak 26

Ander Lipus Antzerkik
Peru C. Sában eta Pedro
Blancoren gidoian
oinarritutako "Mis jarezas
dinas tú" antzezlan
taularatuko du talde
honek.
Kafe Antzokia
22:00

LAUDIO martxoak 27

Pailazoak
Takolo, Pirritx eta
Porrotxek beren
ikusizuna eskainiko dute.
La Granja polikiroldegia

BEASAIN martxoak 27 eta 28

*VIII. Aurrekari eta
Doinuzabari Txapelketa*
Aurtzaka dantza taldeak
antolatutako txapelketan
larunbatean (16:00etan)
12 eta 15 urte bitarteko
haurrak eta igandean
(11:00etan) 7tik 11ra
bitartekoak izango dira.
Usurbe Antzokia

TOLOSA martxoak 26

"Radio Golden"
Golden Apple Quartet
laukotearen antzezlan
berria izango da ikusgai.
Leidor Zinema
22:30

GOTANE-IRABARNE martxoaren 26tik 28ra

"Xiru 10"
Urteko urteko
festibalean hainbat
ikusizun izango
da: Kent Carter,
Beñat Achiry,
Maddi Oihenart,
Mixel Etxekopar,
Serge Pey, Tapia
eta Leturia...
Ekitaldiak
antzokian eta
karrikan

IRUNEA martxoak 26

P.L.T.
Mungiarren "Denbora" azken
lanaren doinuak entzuteko,
aukera ostiralean.
Artsaia

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

kutxa

fundazioa fundación

A S T E S A N T U K O P R O G R A M A Z I O A

Oporrak opor eta nonahi egonda ere, bada telebistarik gabe hutsune bat sentituko duenik. Baita, estresa ahazteko sofán etzanda aste osoa telebistari so geratuko denik ere. Egun bizigarri horietarako ETBko gonbitearen artean, fededuna ez izanik ere, bada zerikusi franko.

PASIO IPUIN BAT BEZALA

Eskaintza andana egongo da sinesdu-nentzat. Baita erlijioa baino tradi-zioa gustokoa dutenentzat ere. Alde horretatik bederen, ETBkoak ez dira orijinalegiak izan programazioa osatzerakoan. Erlijio kutsua nagusi izan arren, ezin uka ikusmin handia sortzen duten ekitaldiak emango direla: hilaren 28an Bilboko ka-leetan zehar egiten den Astotxoaren proze-sioa; apirilaren 1ean Segurakoa ETB 1ean. Hurrengo egunean, Segura eta Balmaseda-ko Pasioak kate berean. Apirilaren 3an al-diz, «Euskal aktoreen VI. gala» Donostia-ko Victoria Eugenia antzokitik. Azkenik, igandean, Aita Santuaren urbi et orbi be-deinkapena Romatik zuzenean.

Giro mistiko honen erdian ordea (ak-toreena barne), bi saio nabarmendu nahi ditugu, tratatzeko moduagatik ezberdinak izan daitezkeelako, hala «Kontaidazu» no-la «Nafarroa, pasio lurraldea» saioek ba-dute tiradizoa. Halaber, Koldo San Sebas-tianen «Santiago bidea baskonian» erre-portajeak (ikus ARGIAko 1.706. alea) bi-ziki interesgarria dirudi.

IPUIN BAT NAHI DUT. Gaur egungo umeei dagoeneko entzuten ez zaien esaldia, alegia. Horrela hasi liteke kondaira hau: bazen behin garai bat non telebistak jendearen irudimena lausotu egiten zuen. Haurrek ez zekiten jada ipuinak kontatzen, «kutxa ergelak» dena egina ematen baitzien ahozko tra-dizioaren kalterako. Ondorioz, ipuinak kontatzeko ohitura kinka larrian zen Europan osoan barrena. Orduan, ETB horretaz konturatu eta ipuingintza galbidetik berres-kuratu nahian, «Kontaidazu» saio miresgarria atondu zuen. Zorio-nez, ahalegin hark ipuingintzaren berpiztea ekarri zuen eta hala ez bazan sar dadila kalabazan. Horre-

la amai liteke ipuina. Kontuak kontu, irrika hori utzi eta orainaldira bueltatuz, esan de-zagun «Kontaidazu» ostegun santuan emango dela, 22:30etan hasita. Bertan, Euskal Herriko zenbait ahots eta aurpegi ezagunek ipuin bana kontatuko dute soinu eta efektuz galanki horniturik. Ipuinak anitzak dira eta jatorriak ere denetariokak, kontalari bakoitzak bere nortasuna eta es-tiloa erantsi baitie ipuinoi. Esate baterako, Maddalen Iriartek etxean jasotako ipuina kontatuko digu eta Xabier Mendigurenek bere etxean gertaturiko pasadizoa. Olatz Zugasti musikari eta kantariak Errusiako kontakizun batez liluratuko gaitu. Euskadi Gazteko Joseina Etxeberriak berri-z, Ataungo San Martin txikiren ipuina ema-nen digu ezagutzera.

NAFARROA ARRAROA. Berezko nor-tasuna du Aste Santuak Nafarroan. Modu xe-lebre batez bizi dute aro hori. Hortaz, berezitasun hori erakustea du xede bazko egunean ETB2an emanen duten «Nafa-rroa, pasio lurraldea» dokudramak. «La noche de» saioiko talde berberak egina da, aurretik ere «En el cruce» hiriei buruzko

erreportaje zainduak egin zituen. Halaxe, Iñaki Panguak zuzenduriko ekoizpen ho-netan, Nafarroan Aste Santuan egiten diren erlijio agerraldien errepassoa egingo da, errealtatea eta antzezpena egokiro nahasiz efektu dramatikoak lortzearen. Erreporta-jeak bi zati izango ditu. Alde batetik, jen-dearen jarrera nahiz elizkizunen gibelaldea agerian geratuko dira. Batzuek sinesmen handia erakusten dute, besteen ustez berri-z, tradizio hutsa baino ez da. Bestetik, antzi-nako ohitura hauen jatorria ezagutaraziko da. Betiko topikoetatik aldenduz, honako ospakizunen zatiak izango ditugu ikusgai: Tuterako «Volatin» agerraldia, non Judas irudikatze Pinotxoren antzeko pampin bat airera botatzen duten, harik eta arropa-rik gabe geratzen den arte. Luzaideko «Bolant eguna», ihauterien luzapen gisa-koa dena, edo Nafarroako Pasio bizi baka-rra, gehi Korella, Lizarra, Iruñea edo An-dosillakoak. Aurten grabaturiko ekitaldiak izango dira, gainera. Hain zuzen ere, emi-sio egunaren bezperan bertan, berpizkunde egunean, bukatuko dute grabaketa. Ziur egon nafar anitz ere zur eta lur utziko dituen erreportajea dela ●

■ «Kontaidazu» saioan hainbat ahots eta aurpegi ezagunek ipuin bana kontatuko dute soinu eta efektuz ongi horniturik. Hitzordua, apirilaren 1ean, gaueko 10:30etan hasita.

X A B I E R A G I R R E

Bera barrez hasten delarik, etxeko serioena ere kutsatu egiten da. Askok orain ezagutu badu ere, Goenkaleko Xanti xelebrea izan aurretik, 35 urteko Legorretako seme honek bizitza erdia eman du aktore lanetan, zinean pittin bat, telebistan dexente eta oholtza gainean gehiena.

“Rola izugarri gustatu zitzaidan”

Maité» filman egiten zenuen turista inozoaren rola ongi islatzen du zure ibilbidea, alegia, aktore trebea baina beti bigarren lerro batean sailkatua. Zergatik uste duzu dela hori?

Antzerkian protagonista izan naiz. Esaterako, «Jack eta nagusia» lanagatik sari bat ere eman zidaten Azpeitiko Antzerki Topaketetan aktorerik onenari. Zineman berriz, nor eta Stephen Frears-ekin hasi nintzen «The Hit» (1985) filman. Paper txiki bat neukan, borroka batean parte hartzen genuen euskaldunak ginen. Telebistan ere bigarren mailan beti. Ez dakit zergatik izango den, zenbait faktore daude hor, xarma, estiloa, fisikoa, eta abar. Baina tira, bigarren paper horiek katramila eta saltsa duten bitartean ezin naiz kexatu.

■ **Zer ematen dizu antzerkiak telebistak ematen ez dizuna?**

Bada, sosa izan ezik, antzerkiak dena ematen dit. Orain adibidez, «Xagu Trampa» obra Espainia osoan ari gara antzeztzen, dagoeneko 500 emanaldi egin ditugu. Aktoreoi antzokia beteta ikusteak zirrara atsegin bat ematen digu. Beti adi ordea, hanka sartuz gero lehen iladatik azke-

■ «Ez daukat batere presarik, iritsiko da rol nagusi bat egingo dudana eguna».

nera konturatzen dira eta. Telebistan aldiz, dena oso azkar doa, errepikatzeko denborarik ez eta emaitza bat-batean bota behar

duzu. Ordainetan, telebistak zure lana mundu guztiarengana iristea posible egiten du. Kalean ikusten nauten batzuek benetan atzeratua naizela uste dute, beste batzuek zoriondu; eta hori ere polita da.

■ **Nola heldu diozu hain berezia den Xantiren rolari?**

Pertsonaia irakurri nuenean izugarri gustatu zitzaidan, saltsero eta xelebrea delako. Jende «normalarentzat» atzeratua izanda ere, bere logika daukana. Gogokoago zitzaidan Xantiren larrian sartzea normalago batenean baino. Nigandik ere proposamen batzuk atera dira Xantiri itxura bat emateko; hain zuzen, gidoilariak pertsonaia imajinatu egiten duen arren, inork ez daki nolakoa izango den, nola ibiltzen den, ze keinu egingo lituzkeen, bere barne bizitza, eta abar.

■ **Handinahi ametsak al dituzu?**

Bai, horixe! Aukera izan nahi nuke telebista, zinema eta antzerkian zerbait indartsua egiteko. Nori ez litzaioke gustatuko pertsonaia historiko bati heltzea, Cyrano de Bergeraci, adibidez. Baina tira, ez daukat batere presarik, seguru nago egun hori noizbait iritsiko zaidala ●

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ PAUSOKAK BI «TV MOVIE» EGINGO DITU

Estatu Batuetan arrakasta handia dute «TV movie» delakoek, hau da telebistarako espreski egindako filmek, ordu eta erdi ingurukoak, izarrekin... Halaxe, modu xumeago batean bada ere, FOR-TA autonomietako telebisten elkarteak bost «TV movie» ekoizteari ekingo dio aurki. ETBk bi film egitearen ardura Pausokari eman dio ●

■ «EUSKARAOKE»K EZ DU JARRAITUKO

Azken txanpan sartua dago Ixiar Orejak aurkezten duen saioa, apirila amaiera arte iraungo baitu. Umeen alaigarri eta guraso askoren gogaikarri izan den karaokeren ordez, maiatza inguruan, Koma ekoiztetxearen «Izar gazte bila» saioak hartuko du lekukoa. Aurkezten «Izar bila»ko Joxe Felipe eta Ruth Martinez bikotea izango dugu ●

■ MEDIKUNTZARI BURUZKO SAIOA BIDEAN

Osakidetzaren babesaz, medikuntza ardatz duen programa abiaraziko da ETBn. «Amonaren botika»tik ezberdinduz, saio berri honetan, benetako mediku bat izango da aholku jakingarriak emango dituen, bidenabar ikusleek eginiko kontsultak erantzunez. Oraindik zehazteke badago ere, oso li-tekeena da egunerokoa izatea ●

IRULEGIKO IRRATIA

Urteroko erronka beste behin gainditu dute; irratia biziarazteko egin diru bilketak Nafarroa Behereko entzuleen sustengua ukan baitu. Eskualdearen aiherra inoiz baino hupatuago dabil.

BUXETA POTOLOTZEN

Udaberriko lehen loreñoak bezala, bizi berritu egin dira Irulegikoak kanpainaren bururatzean. 1981ean sortua, bere zabal eremuan indar handia lortu du Donibane Garaziko irratia, astean 126 orenetara helduz. Siadecoren inkesta baten arabera 25.000 entzuletik goiti ditu. Nolanahi ere, irratia librea izanik, entzuleen sustengua behar du goiari eusteko, horri esker bi lanpostu eta erdi sortzen ahal baitira. Pantxika Maitia irratiko berriketariak azaltzen digunez, «guk, entzuleengandik jasotzen dugu sos gehiena, kanpaina honetan gehi urtean zehar ematen dutenetik, ia % 60 orora». Gainerako buxeta herriko etxe eta Estatutik datorkie, publizitatea egiten duten irratia eta telebistek zergen bidez ordaintzen dutenetik, alegia. Lehen, diru bilketa Garazi eta Baigorriko kantonamenduetan egiten bazuten ere, orain Hazparne, Iholdi eta Amikuzera he-

■ Frantziako Gobernua taxutzen ari den «Entzun Ikusaren Legeak» kezka sortu arren, baikor dira Irulegikoak.

datu dira, bost mila familiatara iritsiz. Maitiaren esanetan, «Amikuzen, nahiz eta gu ahalegindu bertako berriak ematen, badeute kazeta bat, irratia zeregina bertze manera batez ordezkatzeko duena». Jendei, nahi edo ahal dutena ematearekin bat,

zer nahi luketen aldatu edo erantsi galdetzen zaie. Horren haritik, Irulegiko entzulegoa baserri munduari lotua dela esan behar, adinekoa, euskara galtzen ari baita hemen. «Zer nahi gisaz, hemengo gazte bakanak erakartzeko musika modernoa emeki-emeki sartu dugu eta adinduak marmarreen hasi musika ozen hori ken dezaten» gehitzen du Pantxikak.

Berriki, Akitaniako irratia libreen bilkuran ere izan dira Irulegikoak. Alde batetik, elkar ezagutzeko parada izan da. Bertzetik, Jospin finkatzen ari den araudi aldaketaren berri izan

dute. Halaber, hizkuntza gutxituetan ari direnek dirulaguntzak jaso ahal izanen dituzte. Maitiaren irudiko, «ez gaitzen horrekin tematu eta segi dezagun lanean hiru Euskal Irratien artean, egitura eta emankizunak elkarrekin sendotuz» ●

A u r p e g i a

■ Itziar Alduntzin

«Aurpegirik gabeko lagun piloa dut»

Euskadi Gazteko esatari animosoa da asteburuetan

Keinu asko egiten ditu mintzatzeko ari dela. Agian, horregatik dauka hain estilo freskagarria leitzar gazteak. «Jende askoren bizia dakit inor ezagutu gabe. Aurpegiz ezagutzen ez ditudan lagunak izatea bitxia da benetan, irudia ez ikusteak gauza aintz airean uzten ditu eta». Hain zuzen, asteburu eta jaiegunetan aurkezten duen «Uhinak Astintzen» saio interaktiboan, musikaz gain, entzuleen bizi indarra

agerian uzten da, anekdota pipertsuen bidez edota «Plan plin plan» zuzeneko zita itsuen txokoan. Kazetaritzako 5. mailan egonik ere, ongi ikasia du irratiairen lege ezidatzia, marmarka hasi baitzaigu bere aurpegia bistaraziko dugula esatean: «Irratiak duen gauzarik xarmagarriena oraintxe hautsiko didazue nire aurpegia erakutsita, baina tira, ea jende gutxi ikusten nauen» ●

B a g a k

■ PELLO ZABALAREN PASIOAK

Musika klasikoaren txokoa pasioz tindatuko zaigu Aste Santurako. Izan ere, Arantzazuko fraileak normalki entzuten ez ditugun pasio doinuez gozatzeko aukera emanen digu, zein baino zein ederragoa, belarri eta arimaren gozagarri. Bach, Mendelson, Haendel, eta abar luze bat. Hartara, ostegun santuan hasita eta bazko astelehena arte, bere ohiko leihoa bi ordutara zabalduko da, iluntzeko 9:00etatik 11:00etara, hain juxtu ere. Bestalde, urtero egin ohi den gisan, ostegun santuan Arantzazuko elizkizun berezia zuzenean izango dugu entzungai, arratsaldeko 5:30etatik 6:30ak arte ●

L A N D A R E A K

Negu polita izan dugu eta jada udaberrian sartuak gara. Zirrikitu ttikia uzten du aro honek, baina udareondoan, urkien edo makalen loreak jaioko dira.

PUNTTA BERRIEN FESTA

Udaberrian eta udan izan nahi ditugun uztak aurrez prestatu beharraz aritu gara neguan. Aurtengoa aurrekoen aldean negu polita izan denaz jabetuta mingainean besterik ez genuela, egin duen hotz apurrea azala ohitzerako mimosak, hurritzak, haltzak eta sahatsak loretu zaizkigu. Orain udareondo, madariondo edo makatzen, elorri beltzen, urkien, makalen eta muxiken loreak datoz. Bai bai, konturatzerako udaberria etorria da. Berarekin nahi baino txorabio eta putzilerki gehiago ekarri ohi dituen ez, joan ere etorri ahala egingo al da?

Etorri eta joan, udaberria zirrikitu ttikia da eta beste aroen aldean tarte estua uzten du gozamenerako. Lorea bezala. Landarea ur gaineko bitsetan, inoiz bada, loretan de-

nean izaten da. Lurra epeltzen hasi da eta gaua makurtuz eguna luzatzen ari den honetan izerdia bor-bor dator kio azalpean. Hara zer nolako pagotxa!

Landare jende gehienak nabarmenak ditu loreak. Horretan ere nabarmendu beharra izaten dute batzuk eta diximulorik zurienean lore sotilak, mimetikoak, zabal-tzen dituzte, udaberriarekin zorretan espeziea berdosta, lotsatuta bailego. Hauen zainetan izerdi gozoa ere badator, eta lorea ez bezala hostaje berria ezin ezkuta. Punta berria, beti da deigarria. Astigarren horia, zuhandoraren odola, haritzaren berde-argi argia, aranondo japoniarren eta pago gorrien sua, udareondo eta otsolizarren muturje potolo bilotsua, ezkien transparentzia, xarmen xarma... Lore haizetsuekin bai, baina gozazazu punta berrien festan ere. Izerdia den odola bor-bor ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Adoleszenteen hamar haurdunaldietatik lau abortuan amaitzen dira EAEn. Espainiako batez bestekoa baino altuxeagoa bada ere kopurua, badirudi estabilizatzen ari direla abortuak.

HAURDUN GAZTEAK

EAEEn adoleszenteetan gertatzen diren hamar haurdunaldietatik lau abortuarekin bukatzen dira, Espainiako eskualdeetan baino batez besteko zertxobait altuagoa. Datu horiek irakurri daitezke Ikerketa Zientifikoaren Batzorde Gorenak (CSIC izenekoak) adoleszenteen emankortasunari buruz argitaratu duen azterketa batean. Ikerketa horrek agerian jartzen du EAEn erregistratutako abortu edo haurgaltzeen gorakada ikusgarriaren eta bertako jaiotza-indizearen artean dagoen kontraste izugarria. Jaiotzak bikote bakoitzeko 0,9an daude, Europako tasarik baxuenetakoa, belaunaldien ordezkapena gertatzeko beharrezkoa dena baino apalagoa.

Dena den, eta abortuen kopurua handia den arren, ikerketa horrek badu beste ira-

kurketa atseginago bat ere. 80ko hamarkadaren bukaera aldera etendako haurduntzeek (edo abortuek) jasandako gorakadaren ondotik (1987ko % 14tik % 35era pasatu baitzen hiru urte geroago), badirudi EAEn haurgaltzearen aukera estabilizatu egin dela adoleszenteen artean. Ikerketa horren arduradunetako batek, Margarita Delgadok, esan zuenez abortu-kopuru horren arrazoiak hezkuntzan bilatu behar dira, eskolan ematen den informazio sexuala oso eskasa eta hala-moduzkoa baita. Adibide gisa, aipatu inkesta horrek erakutsi duenez gazteen artean % 8k soilik izan zuen antisorgailuei buruzko informazioa eskolan. Atera hortik kontuak ●

◆ JABIER AGIRRE

INIGO TANTXURETA

■ Mendizabaleko baratzak, Baigurako antenetatik metro gutxitara.

Irisarri eta Heleta arteko errepidearen ezker ertzetik, Heletara heldu baino kilometro eskas batera, Baigura aldera igotzen den bidea sortzen da, Etxeberria deituriko baserriaren hurbil. Baigurara igotzeko hainbat ibilaldi eta bide badira beste tokietatik hasita, Bidarraitik edo Iri-sarritik esaterako, baina azaldu dugun lekutik igoyerari ekinez, Baigura eta Haltzamendik sortzen duten gailur multzoa osoki zeharkatzeko parada izanen dugu.

Soilandotxipi Iparaldeko magaletik inguratuz Behorsaro izeneko lepora iritsiko gara. Hemendik, Kuruzeko paretako pattarrari ekinen diogu, instant batean Erregeluko haitzetara eta gailurrera iritsiz. Domaia da, Baigurako Iparrekialdeko inguru honek itxura penagarria erakusten baitu... antenak, kableak, Luhoso aldetik igotzen den pistaren mundruna... hura guztia ikustean, orain arteko esfortzua kamusada bilaka daiteke. Baina ez etsi! Erregelu eta

Baigurako zeharkaldia, arbasoen "baratzeeen" bidean

Heleta, Luhoso, Bidarrai, Orzaize eta Irisarriren artean kokaturik, Baigurako gailurra bakartia upatzen da malkartsu Beterri, Pettarre edo "Piedemont" delakoa sartu aintzin azken mendia bailitzan, urruneko eta hurbileko bortuei beha dagoelarik. Bere zeharkaldia eginez, behialako sinismenen lekuko diren "baratzak" bertako biztanle den sai arre talde handia eta paregabeiko ikusmira ederraz gozatu dugu.

MUNIBE

■ Mendizabaleko baratzeeen aurkitutako Erdi Aroko zaldi ferrak.

Baigura arteko belardian historiaurreko harribitxi multzoa kausituko baituzue. Mendizabaleko "baratzeei" buruz mintzo gara. Zer baratz mota dira hauek? Orain

arte gure mendietako harrizko zirkuluak izendatzeko "kromlech" bretoierrazko hitza erabili badugu ere, hizkuntzalaritza eta arkeologiaren ikuspuntutik guztiz desegokia jo da, "baratz" euskal hitza hobetsiz.

Hor dira beraz, mendizabaleko 7 baratzak, labarraren hegian, urruneko mendi eta iraganari so daudelarik, orain dela hainbat mende artzainak zirenek leku hau hautatu zutelako haien hildakoen hilobiak altxatzeko. Burdin Aroaz, Kristo aurreko lehenengo milurteaz hitz egiten ari gara.

Hala ere, orain dela lau urte Mendiz-

■ Orzaizeko hilerriko hilarriak.

ALUSAMENDI

■ Sai arrea, Haltzamendiko erroitzaren ingurua.

■ Orgeledegiko baratzak, seinalea eta gibelean, Artzamendi Bidarra aldera.

haleko zazpigarren baratza industu zenean, Erdi Aroko bi zaldiferra aurkitu ziren bere barnean. Zer egiten zuten Erdi Aroko bi piezek, erre izandako seinaleekin gainera, Burdin Aroko oroitarri batean? Aise imajina dezakegu Erdi Aroaren iluntasunean pertsona bat antzinatik jasotako sinesmena jarraituz, ikasitako errituala errepikatzen, harri zahar eta enigmatikoen zirkuluan, baratzan... gogoratu besterik gaur arte zaldiferrak izan duen esanahia, zorte onaren sinboloa alegia, asturua, adurra, siratsa edo hegoalarena.

Mendizabaleko baratzak erakutsi du historia eta historiaurrea ere ez direla linealak izan. Aroak bukatzen badira ere beste baten segida emateko, zenbait sinismenek bizirik dirau mendetan zehar. Aitzitik, Baigurako antenen azpitik igaroz, azken mende hauetan zenbat gauza ahaztu dugun pentsa dezakegu.

Begi aurrean daukagun bidea zinez zoragarria da, Haltzamendi aldetik Orzaizera eramango gaituena. Baigurako zeharkaldiak zinezko menditar kutsu salbaia eta bortitza hartuko du aurrerantzean.

Lainako haitza eskuinetik saihestuz, lepo zabalean kokatuko gara, Haltzamen-

■ Baigura eta Laina, Haltzamendiko harkaitzetatik ikusita. Eskuinean, Orzaize aldera jausten den erroitza.

diko aldaparen aurretikoa, hain zuzen. Hemen bi aukera dauzkagu: bata, akiturik izanez gero, eskuineko bidetik Haltzamendi zeharkatu eta Orgeledegiko baratzeez albotik iraganik, hurrengo lepora arte; ala biga, Haltzamenditik gailurretako zeharkaldia osatu. Azken aukera hautatuko dugu, alde batetik Haltzamendik eskaintzen duen ikusmiraz gozatzeko eta bestetik harkaitz hauen biztanleak diren sai arreak behatzeko.

Gure oinek kuartzitazko harri erraldoiak zapalduko dituzte, berrogeita hamar

metrotik beiti jausten den erroitza begizatzen dugun bitartean.

Behin lepora iritsita, bide leunetik jarraituko dugu Aurkilarre aldera eta hemendik, artzain bide garbitik Orzaize aldera jaitsiko gara, Muino baserrietara, hain zuzen.

Ibilaldia interesgarria da eta polita zailtarik gabe eguraldia lagun bada, bederen. Zeru oskarbiz inguruko paisajeak ikustea^oz gain Mendizabaleko baratzak ez dira baztertzekoak ●

◆ IÑIGO TXINTXURRETA

FITXA TEKNIKOA

Orzaize

OHARRAK

Bi puntu lotzen dituen zeharkaldi guztiak bezala, Baigurakoak hasieran eta bukaeran kotxeak uztera beharuko gaitu. Ibilbideak, bestalde, ez du zailtasun handirik, ez baita oso luzea eta aski ongi seinalatuturik dagoelako.

LUZERA

10 Km

DENBORA

4 ordu

DESNIBELA

600 m

GARAI EGOKIA

Udazkena
Negua
Udaberria

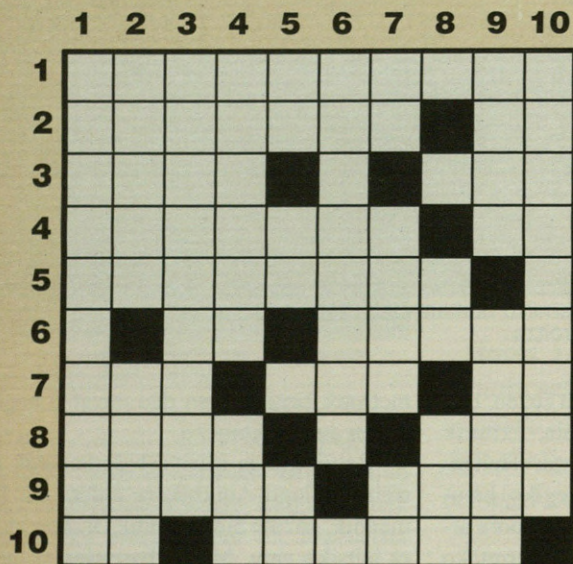
BIBLIOGRAFIA

• Euskal Herriko
Mendiak, M. Angulo
ELKAR
• Pinneoak I. M. Angulo
ELKAR
• Muniñe 50, 1998
• 1345 OT TOP45
Cambo-Les-Bains
1/25000

ZAILTASUNA
●●●●●

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Bitxi garestiak. 2.- Errukia. Musika nota. 3.- Asiako estatua. Röntgen. Bizkaieraz, gehiegi. 4.- Nik hura nuen, eta hark ni ... Iridioa. 5.- Tatuajea egina duena. Lehenengoa. 6.- Bokala. Zamorako ibilgailuetan. Zuhurra. 7.- Begirada. Leku hartan. Kontsonante bustia. 8.- Laga. Tona. Zerga ezaguna. 9.- Nau. Luzera-neurria. 10.- Ez eme. Jezarlekua

GOITIK BEHERA

- 1.- Duina denaren nolakotasuna. 2.- Barre xumea. Ote ar. 3.- Bizkaiko udalerria. 4.- Minez betea. Ikas eta Ari. 5.- Nor, pluralen. Arabako alderdi espainiarra. Hidrogenoa. Urrea. 6.- Nire ustez. Berrogeita hamar. 7.- Tantalioa. Neukan. Kontsonante errepikatua. 8.- Bokala. Kontsonantea. Aktaren hasieran. Baieztatzeko. 9.- Pozik. Moztua. 10.- Bizkaiko udalerria.

Kikeren Umorea

APENDIZITIA

Igande goiza izateko, Arantza ibilera azkar samrrean dabil goizean goizik.

-Neska, zer dun horren azkar joateko? -galdetu dio Miren bere lagunak.

-Ez dakin! Senarrari gaur bertan egi behar zionate ebaketa: apendizeta.

-Apendizea? Eta zer dun hori ba?

-Sabel azpian dagoen gauza txiki-txo bat... ia ezertarako balio ez duen gauzatxo bat eta aidanez, askoz hobea omen da lehenbailehen kentzea.

-Aizan! Bazekinatz zer den! Ba nik ere gaur bertan esan behar zionatz senarrari!

MARTITZETIK BUELTAN

Astronauta lurreratu berria da. Martitz zapaldu duen lehen gizakia da. Bere inguruan konta ezin ahala kazetari bildu da..

-Egia al da Martitz hilda dagoela?

-Astegunez bai, baina ez pentsa, larunbat gauz asko animatzen da.

Letra Zopa

A	U	L	I	U	K	I	N	K	L	G	O	L	D	E	A
D	Z	E	A	T	E	G	O	A	N	A	T	I	T	E	B
A	R	I	N	E	T	B	I	X	R	R	X	O	R	A	R
I	R	K	E	O	I	D	E	R	S	A	S	A	R	G	I
A	R	A	A	N	E	K	A	Z	A	R	I	A	I	E	P
T	I	U	N	O	D	L	A	I	L	K	T	E	T	S	K
I	B	D	Z	N	E	A	B	S	I	Z	T	L	A	M	S
G	H	L	R	B	A	T	I	N	E	I	R	E	A	R	I
I	N	T	S	U	T	H	O	A	E	E	R	A	G	A	R
A	G	A	I	N	G	A	P	N	A	R	A	B	N	A	G

Aurki itzazu letra zopa honetan baserriarekin loturiko 10 hitzen izenak. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

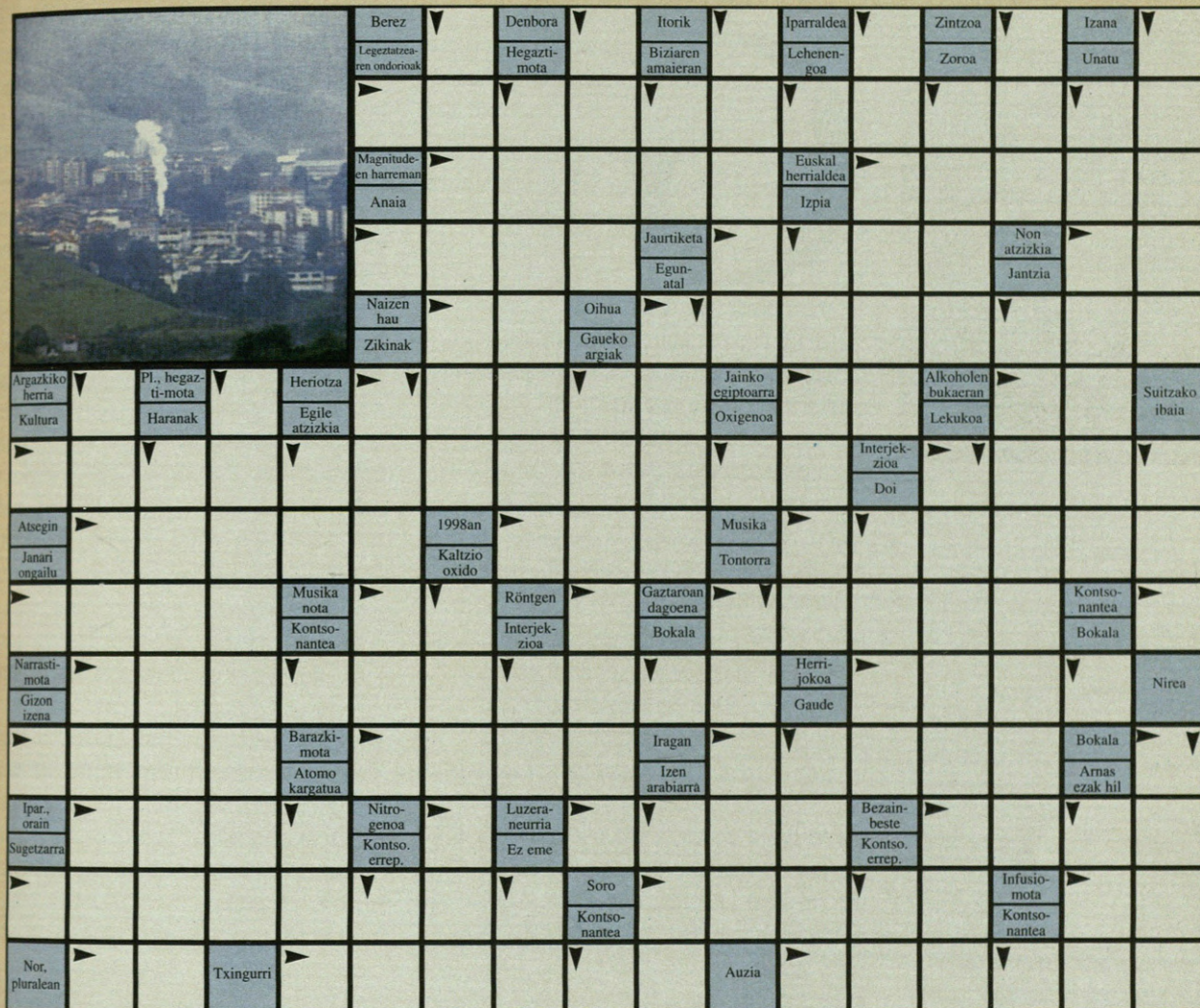
Ezker-eskuin: 1. Bihitegiak. 2. Emakumezko. 3. Tabu. Erein. 4. Enara. Anti. 5. Kairuan. Ak. 6. I. La. Siena. 7. Zia. 1. Ogi. 8. Ur. Estiak. 9. Narrua. Z. E. 10. Akain. Duin.

Goitik-behera: 1. Betekizuna. 2. Imana. Irak. 3. Habaila. Ra. 4. Ikurra. Eri. 5. Tu. Au. Isun. 6. Erne. As. Ta. 7. Geranica. D. 8. Izan. Egizu! 9. Akitania. I. 10. Konika. Ken.

★	S	★	U	★	G	★	L	★	H	★	U
D	A	N	T	Z	A	L	E	K	U	A	K
★	K	A	I	O	L	A	★	A	R	R	A
G	O	R	K	A	★	U	R	★	R	O	N
★	N	O	★	Z	E	K	E	N	A	★	A
★	L	★	G	★	A	T	A	L	★	R	O
B	A	L	A	Z	T	A	★	A	H	E	T
★	N	A	U	★	E	S	A	P	I	D	E
O	T	I	A	K	★	U	K	I	T	U	★
★	Z	O	★	A	U	N	I	T	★	D	A
G	I	T	A	R	R	A	★	Z	A	B	I
★	E	Z	P	E	L	★	L	A	★	A	T
U	G	A	O	★	I	R	E	K	I	D	U
★	O	K	A	R	A	N	A	★	K	A	N

E	L	N	E	H	P	I	H	P	B	U	F	A	N	D	A
N	O	T	I	R	K	O	N	I	K	I	A	E	T	A	A
A	L	O	A	E	Z	I	N	A	T	A	R	A	L	N	T
T	E	K	Z	N	E	K	O	E	U	G	N	K	J	I	A
D	A	S	A	S	O	I	N	E	K	O	A	A	O	D	M
K	B	A	T	R	B	G	I	T	U	N	R	J	I	R	S
E	R	E	N	R	R	E	I	Z	D	A	B	I	L	A	I
E	R	A	I	L	E	B	I	O	A	I	D	A	R	B	E
S	N	T	E	E	Z	J	R	A	S	I	K	S	O	A	G
A	O	K	E	N	I	A	G	N	I	O	S	E	N	G	A

Hitz Gezidunak

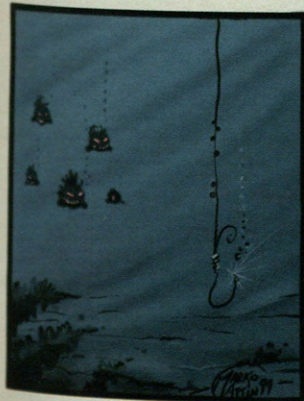

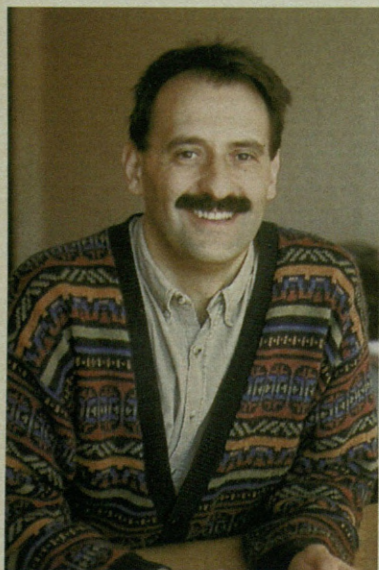
Argazkia: Gipuzkoako herria

Denborapasak: LUMA • Txistea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

JOXEMARI ITURRALDE

“Soldadutzak balio zuen orduan —eta balio du gaur egun— norbera alferrontzi, gezurti eta gaizto bihurtzeko. Txarretik asko ikasten duzu eta daramazun onetik asko ahaztu. Ikasten da denbora alferrik galtzen eta bizimodu horrek bakarrik balio die profesionalki horretatik bizi direnei, hots, militar profesionali”

AGUR HORRI GUZTIARI (eta II)

Gazte mordo bat ikusten dudanean kaletik parafernalia militarra erabiltzen (jakak, gerrikoak, botak) berehalaxe datorkit gogora

arestian aipaturikoa eta pentsatzen dut nahikoa litzatekeela hiruzpalau hilabete koartel batean gaisotasun guzti hori berehalaxe sendatzeko. Zorionez badirudi laster desgertuko dela betiko soldadutza, eta izugarri pozten naiz. Poztu egiten naiz soldadutzarekiko nire oroitzapenak ez direlako oso alaiak eta onak. Orain gazteak indartsu dabiltza objezioa, intsumisioa eta desertzioa direla-eta. Gure garaian ez zegoen horrelakorik. Nire protesta pertsonal sinplea izan zen ez onartzea soilik unibertsitarioei eskaintzen ziguten milizia berezia eta beste guztiekin batera soldadutzara joatea. Ceutara joatea suertatu zitzaidan hamasei hilabeterako. Soldadutzak balio zuen orduan —eta balio du gaur egun— norbera alferrontzi, gezurti eta gaizto bihurtzeko. Txarretik asko ikasten duzu eta daramazun onetik asko ahaztu. Ikasten da denbora alferrik galtzen eta bizimodu horrek bakarrik balio die profesionalki horretatik bizi direnei, hots, militar profesionali. Alkoholis-moa, txantxulloak, korrupzioa, biolentzia, faltsukeria, heriotzak eta suizidioak, sexu konbinazio bitxiak (arruntenak alde batera utzita, gure koartelean tximu, ardi, sandia eta meloiekin egiten zen)... zer ez ote genuen han ikusi? Ni egon nintzen garaian Franco bizi zen eta Carrero Blanco hil zuten, eta nire lokamutsa orduan zen pentsatzea denborak ez zuela aurrera egiten, betiko nengoela han entzerraturik egotera zigortuta.

ORAIN dakigunez hau betidanik izan da horrela. Literaturak zerbaiterako balio behar eta, kasu honetan ere, hamaika adibide garratz eta penagarri ematen dizkigu. Hainbesteko aukeran galdurik gogora datorkit orain zenbait idazlek kontaturikoa. Adibi-

dez, Santiago Ramón y Cajalek (Nobel sariduna eta Nafarroa den Petilla de Aragónen jaioa) pairatu behar izan zuena XIX. mendean Cuban zintzo jokatu nahi eta militarrei aurka egin zienean. Botikarik gabe erosteko behar zen dirutza graduazio altuko militarren artean banatzen zutelako, ehundaka soldadu gaiso, hiltorian nonahi botata txabola zahar batzuetan edota izarpean utzita, eta bitartean, erizaindegia hutsik koronela edo generalaren (ez naiz orain graduazio zehatzaz gogoratzen) bi zaldi erosi berriak lasai eta goxo-goxo barruan egon zitezen deskantsuan. Ramón y Cajal mediku militarra izaki, bertako korrupzioa eta saldukeriaz nazkatuta, azkenean oso gaisotuta infernu hartatik alde egitearren utzi egin behar izan zion militarra izateari Espainiara etortzeko. Eta antzeko gauzak entzun edo irakurri ditugu Filipinetaz eta zer esanik ez, Afrikako kanpainetaz. Adibidez, bota militarrekin egiten zen saleroste nazkagarria Ceutan, Tetuánen eta Melillan, dirutza hori graduazioko militarren artean banatzeko eta bitartean soldaduak gerrara joan eta han ibili behar apreta zaharkitu eta apurtu batzuekin lur eremu haietan. José Díaz-Fernández eta bere El Blocao liburua, Ramón J. Sender eta Imán edota Arturo Barearen La Forja de un Rebelde sailetik bigarren alea, La Ruta liburuak lazgarriak dira benetan, eta ezin adierazgarriagoak jakiteko barrutik zer nolakoa izan den militarren jokaera aspalditik. Irakurri egin behar dira literaturan goi mailako diren liburu horiek, bestela nekez dira sinistekoak militarrek egindako gauzak. Mili, kaka ●

EV 014

Godaleak

18700 pta

Alfa Arte

EV 012

Klip-ontziak

11550 pta

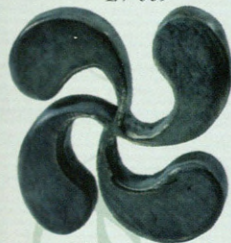
EV 005

Gutunazal-irekitzekoak

5840 pta

EV 009

6335 pta

Papergainekoak

Brontzea urtuz egindako arte-lanak

Papergainekoak

EV 010

6335 pta

EV 007

10785 pta

Txartel euskarriak

EV 015

7250 pta

Post it azpikoak

Gutun euskarriak

EV 017

17250 pta

Jon Ander Egaña

Informazio Edo Argibide Gehiago Nahi Baduzu, Deitu Gure Telfonora
Edo Ondoko Laukia Bete Ondoan, Bidali Gure Helbidera.

ESKAERA: ERREFERENTZIA _____

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-